

SMYCKESKRINET

EN GESTALTNING AV ARBETSOMRÅDET I UPPSALA STADSTRÄDGÅRD

Lina Fackel
Avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, Uppsala 2018

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2018 Lina Fackel, l.fackel@gmail.com
Titel på svenska: Smyckeskrinet: en gestaltning av arbetsområdet i Uppsala Stadsträdgård
Title in English: The Jewellery Box: A Design of the Job Site in Uppsala City Garden
Handledare: Ylva Dahlman, institutionen för stad och land
Examinator: Ulla Myhr, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Lars Johansson, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Perspektiv in mot Smyckeskrinet. Illustration: Lina Fackel
Upphovsrätt: Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren
Originalformat: textdel A4, planscher A1
Nyckelord: landskapsarkitektur, stadspark, design, stadsutveckling, grönytor, helhet, sammanhang, park
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

LÄSANVISNING

Det här examensarbetet är uppdelat i planscher och text. Planscherna visar gestaltungsförslaget med illustrationsplan, exempelplanteringsplaner, växtval, sektioner, perspektiv och exempel på belysning. I texten finns beskrivning av arbetet och arbetsprocessen samt diskussion och reflektion kring arbetet. I texten finns också en bilaga med inventering.

SAMMANFATTNING

I en allt tätare stadsmiljö ställs högre krav på de grönytor som finns, samtidigt som de också får utstå ett högre tryck. De urbana parkerna är betydelsefulla inte bara för den biologiska mångfalden, men också för människors hälsa. Det här arbetet är ett gestaltungsförslag för en del av Uppsala Stadsträdgård. Stadsträdgården ligger centralt med närhet till centrumverksamhet, Fyrisån, Akademiska sjukhuset och Studenternas idrottsplats. Idrottsplatsen håller i skrivande stund på att byggas om och det nya idrottsområdet kommer att ta en del av parkens mark i anspråk. I den södra delen av parken ligger idag ett inhägnat arbetsområde där kommunens driftpersonal utgår ifrån. Planen från kommunens sida är att flytta personalen till ett annat område, än så länge okänt var, för att göra arbetsområdet till parkmark.

Syftet med arbetet är att omvandla Uppsala kommuns arbetsområde i Stadsträdgården till en integrerad del av parken, genom gestaltning. Gestaltningen grundar sig på konceptet Smyckeskrin, som utgår från att arbetsområdet kan bidra till att förstärka parken i form av ett finrum. Förslaget Smyckeskrinet har en formell karaktär med fem huvuddelar: Gröna rummet, Lunden, Rosariediademet, Vattenspegeln och Trädgården. Trädgården är en sparad del av arbetsområdet och de andra delarna är nya. Med undantag för Vattenspegeln har de nya delarna en stor variation av växter och ett kantigt formspråk med nedsänkta eller upphöjda växtbäddar.

För att koppla gestaltningen till omgivningen i Stadsträdgården identifierades och användes nyckelelement från bestämda karaktärsområden i parken. Sådana nyckelelement kunde exempelvis vara specifika växtarter, material och objekt. Huvudmetoden i det här arbetet har varit att skissa. Skisserna har gett inspiration, bearbetat inspiration och undersökt olika idéer under arbetets gång. Utöver skisser med papper och penna skrevs också en saga, vilken fungerade som en skiss med flera dimensioner. Sagan beskrev och undersökte upplevelsen av gestaltningen från ett besökarperspektiv och hjälpte till att bearbeta gestaltningen. Förslaget redovisades separat på planscher i A1-format.

Smyckeskrinet är en gestaltning som föreslår hur Uppsala kommuns arbetsområde i Stadsträdgården kan utformas till en integrerad del av parken och förslaget kan ses som en skiss på väg mot ett slutresultat. Det behandlar struktur och karaktärer med vissa växtförslag. Gestaltningen är en ett förslag av många på hur området kan förstärka Stadsträdgården och förhoppningsvis förhindra att parken fortsätter att krympa.

SUMMARY

During the summer of 2017 I worked in the City Garden of Uppsala. In the time there, I was first inspired to re-design the rosary that I had become familiar with. Later on, I found out that the job site of the management staff in south part of, close to the Students' stadium, the park was planned to become a part of the park sometime in the future and that the staff would move. To design transform the job site to park and to design it, became my new project. The job site today has flaws when it comes to space and work environment¹. Other than those flaws, City Gardener Ingemar Carlsson¹ see an increasing need for park space and says that the park today is under high pressure from visitors. The choice to design the job site instead of the rosary, allowed design on a larger space and also to design a plot that is almost a blank space in a park planned in detail.

Background

Today in Sweden there is an extensive urban development. As cities become denser, the Building Administration of Sweden (Boverket 2016) underlines the importance of green spaces and their meaning for recreation, climate adaption and ecosystem services. Ecosystem services are the products and services from nature's ecosystems that contribute to the well-being of man and include for example water purification, food and climate adaption (Naturvårdsverket 2017). As Uppsala grows it needs to make room for residences and protect and make use of green spaces.

The experience of the visual surroundings, is defined by Gunnar Jarle Sorte as eight factors for an experientially good park environment for the urban human (Sorte 2005, s. 228). The eight factors Sorte describes are *Comfort, Complexity, Unity, Spatiality, Power, Social status, Affection* and *Originality* (Sorte 2005, ss. 228 – 238). He finally states that a park needs to have a high Complexity, which should be balanced with an as equally high Unity (s. 239).

The City Garden of Uppsala is a frequently visited park that has many needs to meet. It is located between the river Fyrisån and the Academic hospital, close to the Students' stadium and the city centre of Uppsala. The stadium is currently being reconstructed and when finished, it claims some of the City Garden's land despite the municipality describing the structure of the City Garden as a particular interest of preservation (Uppsala kommun 2017, s. 15).

Purpose

The purpose with this project is to propose how the job site of Uppsala municipality in the City Garden of Uppsala could be designed to an integrated part of the park.

Question

How can the job site be designed to be experienced as a part of the park?

Method

The proposal is based on several methods, but the main method of this project was to sketch. First the City Garden of Uppsala and the job site were both inventoried. The inventories were then analysed separately and highlighted strengths and weaknesses

¹ Ingemar Carlsson, City Gardener, Uppsala municipality, 2017-11-10

with the job site, as well as with character areas in the park. The analyses resulted in a program which suggested measures and visions to develop the place. From quick sketches, a concept was formed and functioned as an overall theme for the design. The concept also affected the program and in addition to the concept and the program, inspiration complemented the result. The three parts together started the design process. Towards the end of the process, a short story was written about the design to visualise ideas and progress the sketching. The sketch and design process was a processing of the other methods. The sketching went back and forth with influence from different methods as the design started to form.

Result

The job site is located in the south part of the park, next to the Rosary, the Apple Orchard, the theatre Parksnäcken, the Gula Villan café and the Students' stadium.

The concept of the design is Jewellery Box. To prevent further chipping of the south part of the City Garden, a formal room is placed at the edge. If the beautiful and precious is located at the edge, it will protect the edges better than if the edge protect the jewellery. The Jewellery Box has offers a sharp and ordered character with soft volumes that sweeps inside and, sometimes, outside the lines.

The program deals with issues from the analysis as well as visions from the concept. The small scale of the garden, which was identified as a strength in the analysis, should be kept and developed. The garden should also connect to the Apple Orchard, since they share character traits. Other parts of the programme include opening up behind the Rosary to improve the experience of safety. The new area should also work as an entrance to the park from the south and with several rooms offer visitors the possibilities to both relax and to play and discover. The design is based on an ordered structure with sharp edges and straight shapes, accentuated with strong colours.

In the south end of the City Garden lies The Jewellery Box, which mainly consists of five parts – The Green Room, The Grove, The Rosary Crown, The Water Mirror and The Garden. The park's limestone bricks are recurring at the entrance towards the Students' stadium and a high hornbeam hedge clearly marks the border of the outside and the inside of The Green Room. The Green Room is an entrance with green foliage in various shades and leads on to The Rosary Crown and to The Grove. In The Grove, wooden bridges are leading over lowered flowerbeds and past bright white stems of Himalayan birch. Colourful flower stalks gleam here and there between fluffy ferns and swaying grass. Across from The Grove glimpses The Rosary Crown where the flowerage reigns over the bricked flowerbeds. Curvilinear boxes are filled with prospering perennials and roses in coloured fields. North of The Rosary Crown lies the shallow Water Mirror that offers water play and in rainy days, leads excess water across the yard, down to the lowered flowerbeds of The Grove. Next to The Brick Villa, The Garden is kept the way it is, except for removing the north hedge section and opening of a part of the west hedge. Straight across the whole area, runs a wide path, which heightens the entrance and allows for café deliveries to enter the area and to reverse on the open space between The Rosary Crown, The Grove and The Water Mirror.

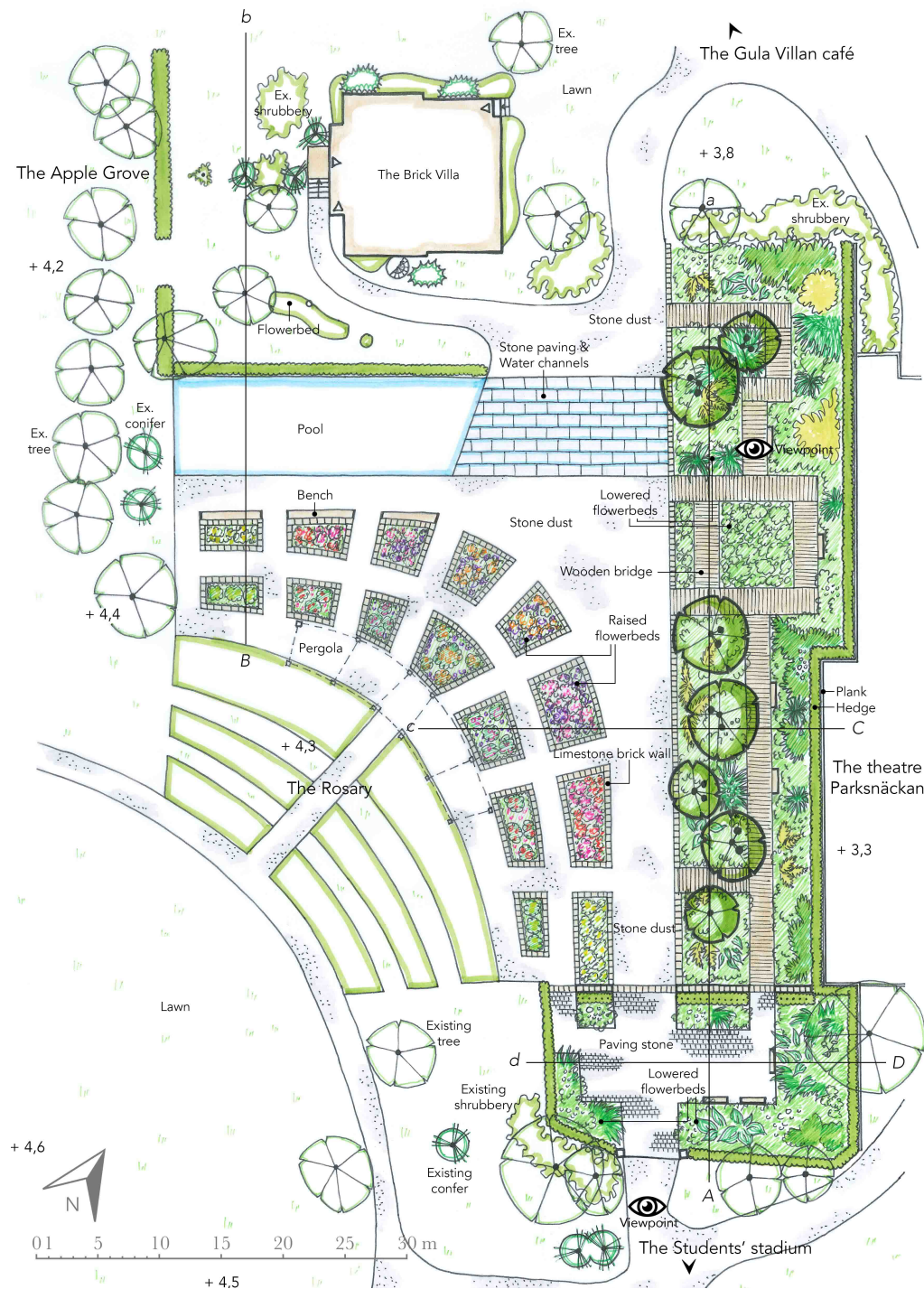

Illustration plan. The job site has become an accessible part of the park with great variety in plant species. Reference map: © Uppsala kommun 2017.

The Jewellery Box has multiple elements that resemble the rest of the City Garden. Materials, species, flowerbeds and water elements are all features that recur in several of the park's different character areas. At the same time, the overall structure contributes with something new. Sharp edges and straight lines stand in contrast to

the park's soft and flowy lines. The sharp character, which clearly shows in The Grove and recur in The Rosary Crown, is not to be found elsewhere in the park. Similar to the character area The Island of Bliss, The Jewellery Box complements with an expanded selection of perennials and roses. There is room for strolling peacefully between swaying branches and prospering perennials. At the same time, the main path through the area offers a quicker passing for those in a hurry. The Water Mirror is a familiar feature in a new form where the water no longer is only eye-candy. The shallow pool makes for an opportunity to feel and play with the water that cannot be done anywhere else in the City Garden.

Discussion

The formal character and the variety of species in The Jewellery Box, make a grand place in the City Garden. The three larger parts: The Garden, The Rosary Crown and The Grove along with The Green Room, are antipoles to one another. They create a tension in the design that is being concentrated to the meeting between them at the water channels. Between The Grove and The Rosary Crown there's a physically and characteristic distance. The wide main street straight through the area separates the two parts, instead of letting them join. Maybe The Grove would connect to The Rosary Crown in a more smooth way, if it got to spread out on a larger area and come closer. If The Grove got to spread out, the experience of unity that Sorte (2005, s. 232) describes, would have better balanced the experience of complexity.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	10
BAKGRUND	10
SYFTE.....	13
FRÅGESTÄLLNING	13
AVGRÄNSNINGAR	13
GESTALTNINGSPROCESS.....	15
SKISS	15
INVENTERING OCH ANALYS	17
<i>Inventering och analys av Stadsträdgården</i>	<i>18</i>
<i>Inventering och analys av arbetsområdet</i>	<i>18</i>
INSPIRATION.....	19
KONCEPT	20
PROGRAM	20
BERÄTTELSEN SOM SKISSMETOD	20
FÖRSLAG	22
INVENTERING OCH ANALYS AV STADSTRÄDGÅRDEN – EN SAMMANFATTNING	22
INVENTERING AV ARBETSOMRÅDET.....	25
ANALYS AV ARBETSOMRÅDET	30
KONCEPT	34
PROGRAM	34
BERÄTTELSEN OM FÖRSLAGET	37
FÖRSLAG – SMYCKESKRINET.....	40
DISKUSSION.....	44
DELAR OCH HELHET.....	44
TRANSPORTER	46
BERÄTTELSEN OM DEN NYA PARKDELEN	47
REFLEKTION	49
GESTALTNINGSPROCESSEN.....	49
ARBETETS BIDRAG.....	49
NYA FRÅGESTÄLLNINGAR.....	50
REFERENSER	51
BILAGA 1: INVENTERING OCH ANALYS AV STADSTRÄDGÅRDEN	53
ÖVERGRIPANDE INVENTERING AV STADSTRÄDGÅRDEN	53
ÖVERGRIPANDE ANALYS AV STADSTRÄDGÅRDEN	53

INLEDNING

Under sommaren 2017 arbetade jag i Stadsträdgården i Uppsala med skötsel och fick i uppgift att förse rosariet med skyltar till samtliga rosbuskar. Det framkom då att rosariet i parken hade en del brister och eftersom jag lärde känna den delen av parken väl ville jag göra ett gestaltungsförslag till att utveckla och förbättra den. Jag fick senare veta att hela det inhägnade arbetsområde som idag används av personalen, och som angränsar till rosariets bakre del, planeras bli en del av resten av parken. Driftpersonalens arbetsområde har idag brister vad gäller utrymmen och arbetsmiljö¹. Utöver de bristerna finns, enligt stadsträdgårdsmästare Ingemar Carlsson¹, ett ökat behov av parkmark och Stadsträdgården har idag ett högt tryck av besökare. Därför är planen att området ska bli park, men när det ska ske och vart personalen ska flytta är ännu inte bestämt¹. Arbetsområdet är betydligt större än rosariet och är som ett oskrivet papper i en park som i övrigt är planerad i detalj. Därför bytte jag spår och bestämde mig för att rikta in mig på ett gestaltungsförslag för arbetsområdet istället och därmed kan jag ta mig an ett, till ytan, större projekt med mer fria ramar att förhålla mig till. När Studenternas idrottsplats byggs om, vilken ligger i anslutning till södra delen av parken, kommer den att expandera och breda ut sig en bit in på Stadsträdgårdens parkmark (Uppsala kommun 2017, s. 18). Arbetsområdet har nära till den nya idrottsplatsen och kan därmed stärka det område mellan arbetsområdet och idrottsplatsen som utgör Stadsträdgårdens gräns.

Bakgrund

I Sverige pågår just nu en omfattande stadsutveckling. Det byggs bostäder, kontor, infrastruktur och hela stadsdelar i en rasande fart. I samband med att städer blir allt tätare, understryker Boverket (2016) grönytornas betydelse för rekreation, klimatanpassning och ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster är ”de produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till människans välbefinnande” (Naturvårdsverket 2017). Sådana tjänster innefattar bland annat rening av vatten, mat, och reglering av klimatet (Naturvårdsverket 2017). Grönytorna utsätts för ett högre slitage i samband med fler besökare (Boverket 2016). Urbana parker är inte bara samlingsplatser för biologisk mångfald, de bidrar också till människors fysiska och psykiska hälsa, (Konijnendijk et al. 2013, s. 40). Parker, i form av grönytor, i Sveriges städer fyller alltså många viktiga funktioner, men får samtidigt utstå ett högre slitage i takt med att städerna förtätas.

År 2016 bodde drygt 214 000 personer i Uppsala kommun (SCB u.å.). Från 2015 till 2016 utökades kommunen med drygt 4400 personer (SCB u.å.). Uppsala växer, och med en ökande befolkning krävs fler bostäder, mer service och mer plats. Hela staden behöver öka sin kapacitet för att ta hand om sina invånare och över hela landet prioriteras bostadsbyggen i en rasande fart. Ett av Uppsalas största utvecklingsområden är Södra staden, som planerar 25 000 nya bostäder för 60 000 nya invånare (Uppsala kommun 2015). Fokus ligger på att bygga nya bostäder och de är fullt behövliga, men de byggs ofta på bekostnad av de gröna strukturerna. Parkmark, åkermark och små dungar eller skogsbryn tycks vara lovligt byte så länge de blir till

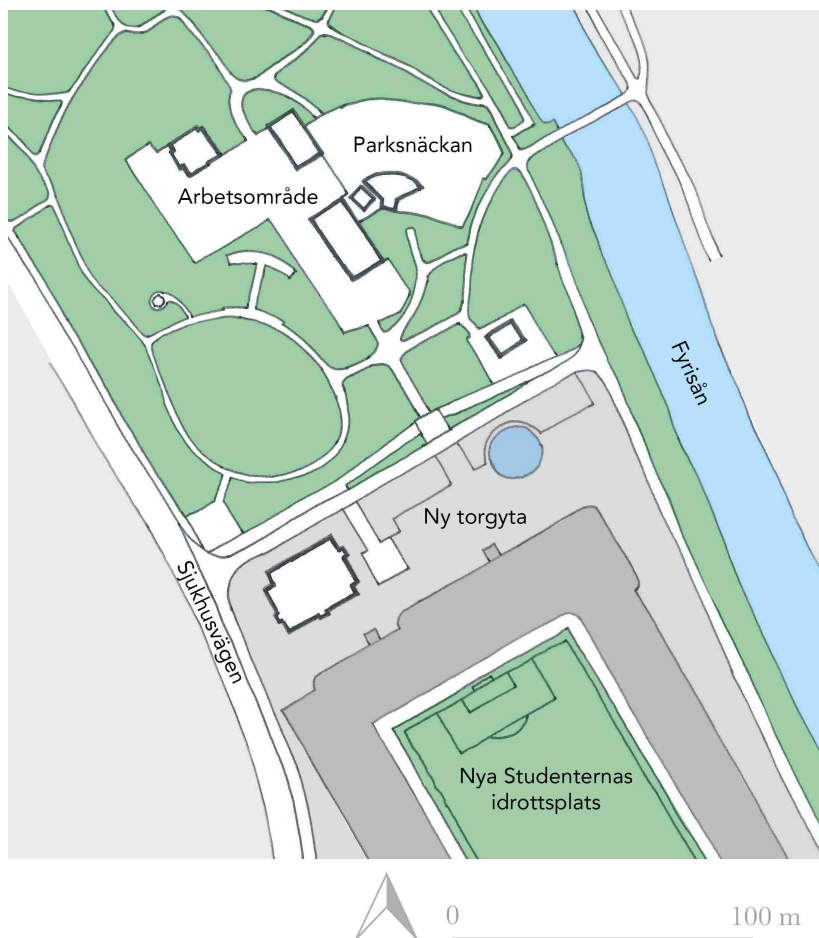
¹ Ingemar Carlsson, Stadsträdgårdsmästare, Uppsala kommun, 2017-11-10

bostäder. Ständigt naggas grönområden i kanterna (Naturskyddsföreningen 2009) och det som återstår behöver tåla en allt högre belastning. De ekosystemtjänster som grönområdena förser oss med minskar i takt med grönområdenas minskande yta. Kanterna flyttas sakta in mot mitten och för att förhindra att grönområden försvinner helt behöver kanterna skyddas.

Ian H. Thompson (2000) framhåller sambandet mellan människor, natur och estetik. Han menar att estiska, sociala och ekologiska värden är de huvudsakliga källorna för positiva värden i landskapsarkitektur (s.7). Thompson understryker också att värden inom samtliga tre områden, estetiska, sociala och ekologiska, behöver maximeras för att maximera en plats positiva värde (s. 8). Att begränsa sin design till estetik är inte tillräckligt, utan estetiska värden måste vägas mot funktionella, sociala och ekologiska behov (Thompson 2000, s. 35). När det kommer till det estetiska värdet, menar Simon Bell (2009, s. 91) att det visuella målet med all design är att balansera enighet och diversitet samt att respektera platsens själ.

Upplevelsen av den visuella omgivningen, beskrivs av Gunnar Jarle Sorte i form av åtta faktorer som ligger till grund för en "upplevelsemässigt god parkmiljö för dagens stadsmänniska" (Sorte 2005, s. 228). Den första faktorn benämns *Trivsamt* och beskrivs som det värde som får platsen att upplevas behaglig (Sorte 2005, s. 228). Den andra faktorn Sorte pekar ut är *Komplexitet* och beskrivs som en nyanserad variation som tillfredsställer alla sinnen och kravlöst uppmuntrar till nyfikenhet och upptäckt (s. 230 – 231). Vidare tar han upp den tredje faktorn om *Helhet*, som handlar om ett samspel mellan del och helhet (s. 232). Den fjärde faktorn för en upplevelsemässigt god parkmiljö handlar om *Rumslighet* (Sorte 2005, s. 232). Sorte beskriver denna faktor och kvalitet som "en mångfald av öppna och slutna rum" (s. 233) med både behagliga och utmanande upplevelser från den rumsliga dynamiken. Fortsättningsvis behandlar Sortes femte faktor: *Kraftfullhet* (s. 234). Han beskriver faktorn som ett uttryck hos parken som gör att betraktaren fascinerar och känner sig ödmjuk inför den, samtidigt som det finns utrymme för det ömtåliga och skira (s. 234). Den sjätte faktorn beskriver Sorte upplevelsen av parken utifrån bearbetning och omvårdnad – *Social status* (s. 234). Han framhäver att denna handlar om människans fascination för människans egen förmåga att "bearbeta och rumsligt ordna naturens element" (s. 235). Den sjunde faktorn av de åtta, handlar om *Affektion* och igenkänning av det ursprungliga (s. 236). Det handlar om att kunna utläsa både nutid och förfluten tid, där tidsdynamiken kan inge en hemmakänsla (Sorte 2005, s. 237). Den sista och åttonde faktorn benämner Sorte *Originalitet* (s. 237). Till skillnad från *Affektion* handlar *Originalitet* om att inte känna igen sig (Sorte 2005, s. 237). Han beskriver det som en möjlighet till återhämtning genom att få komma iväg till något som avviker från det vardagliga (s. 238).

Slutligen summerar Sorte (2005, s. 239) sina åtta faktorer med att redovisa en undersökning av hur den ideala parken, enligt forskare i miljöpsykologi, skulle se ut. Han kommer då fram till att parken behöver ha en hög Komplexitet, vilken bör balanseras med en lika hög helhet (s. 239). Delarna i miljön ska passa samman utan element som stör och om förhållandet mellan komplexitet och helhet kommer i obalans, blir upplevelsen negativ (Sorte 2005, s. 239).

Figur 1. Nya Studenternas idrottsplats planeras inrymma ett torg som ansluter till Stadsträdgårdens södra delar.

Underlagskarta: Fojab AB / Bjerking AB 2018 samt Kartdata © 2017 Google.

Stadsträdgården i Uppsala är en välbesökt park som behöver möta många behov. Den ligger centralt med närhet till både affärsverksamhet, Fyrisån, Uppsala slott och Akademiska sjukhuset. Vid Stadsträdgårdens södra kant ligger Studenternas idrottsområde som i skrivande stund byggs om och planeras vara färdigt år 2020 (Uppsala kommun 2016). Det nya idrottsområdet kommer att ta en del av Stadsträdgårdens parkmark i anspråk trots att kommunen i detaljplanen beskriver att "Stadsträdgårdens gröstruktur är utpekad som särskilt bevarandevärd" (Uppsala kommun 2017, s. 15).

Det finns många parametrar att förhålla sig till med en så central och välbesökt park. Med ombyggnaden av Studenternas idrottsplats kan den angränsande delen av parken ses från ett nytt perspektiv och få ändrade användningsområden. När personalen flyttar från arbetsområdet får platsen en ny funktion i parkens sammanhang. I omvandlingen från arbetsområde till parkmark finns en möjlighet att komplettera Stadsträdgårdens varierade utbud av funktioner och karaktärer. Samtidigt finns också potentialen att, i mötet med Studenternas idrottsplats, stärka och hävda parkens ställning som det betydelsefulla grönområde det är för människor, växter och djur.

Figur 2. Stadsträdgården är ett populärt besöksmål och ligger centralt i Uppsala med närhet till bland annat Uppsala slott. Bildkälla: Stadsträdgården 0003 av Tor Johnsson (www.merupsala.se).

Syfte

Syftet med arbetet är att ge förslag till hur Uppsala kommuns arbetsområde i Stadsträdgården kan utformas till en integrerad del av parken.

Frågeställning

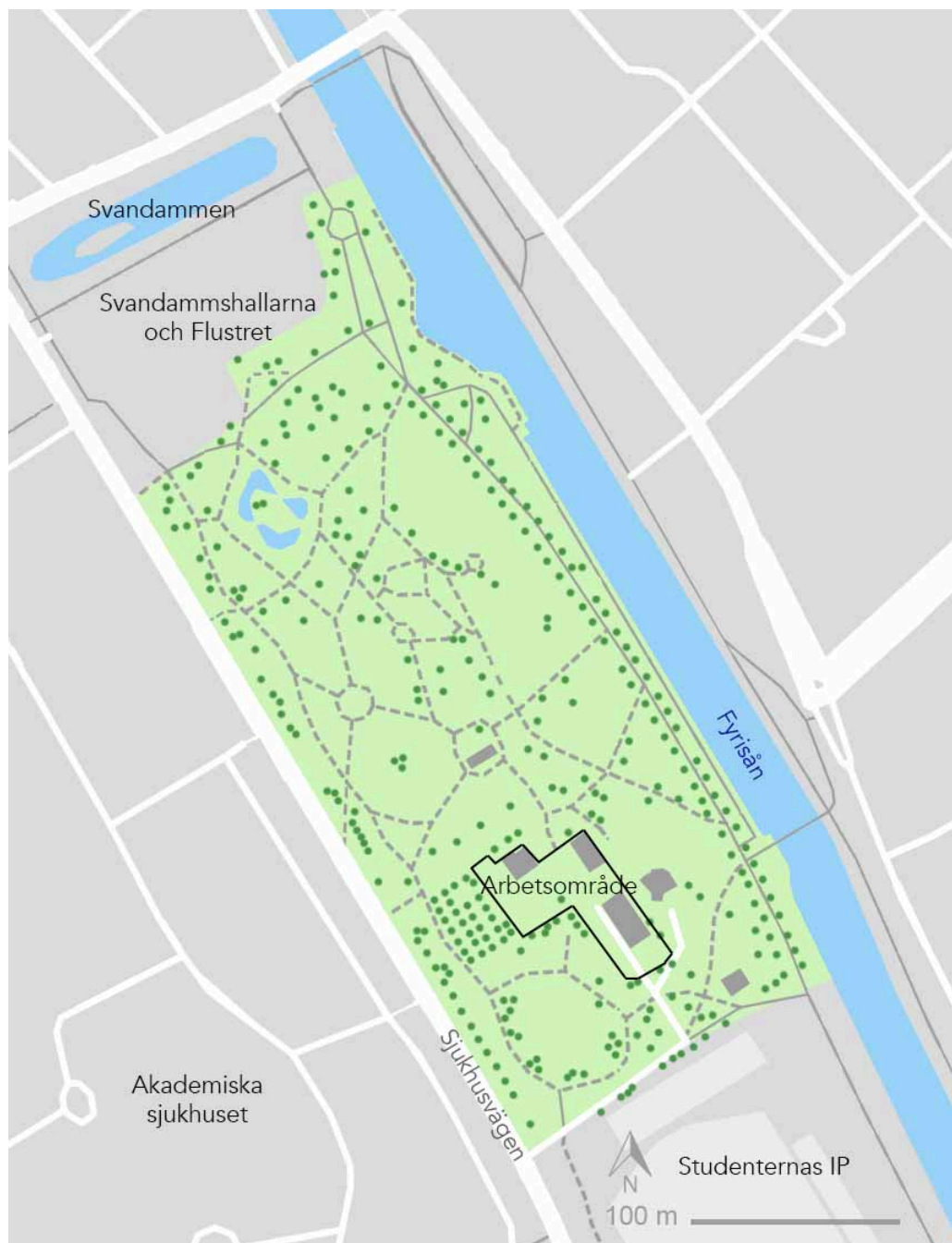
Hur kan arbetsområdet gestaltas så att det upplevs som en parkdel?

Avgränsningar

Gestaltningen avgränsas geografiskt av de gränser som markerar arbetsområdet i Avgränsningsplanen, se Figur 3, sida 14. Detaljeringsnivån avgränsas till illustrationsplaner i skala 1:250 på tillhörande planscher i utskriftsformat A1 och behandlar inte planteringsplan, markplaneringsplan eller kostnadsberäkningar. Arbetet förutsätter att personalen i Stadsträdgården får ett annat arbetsområde. I det här arbetet har jag utgått från mig själv och mina egna erfarenheter som landskapsarkitekt. Jag har valt att inte göra intervjuer med besökare eller personal från kommunen för att så långt som möjligt behålla mina egna tankar och idéer. Därför har

jag utgått från mina egna upplevelser och erfarenheter av parken och arbetsområdet. Arbetet fokuserar på estetiska värden och avgränsas till att inte undersöka de resterande två värden, ekologiska och sociala, identifierade av Thompson (2000).

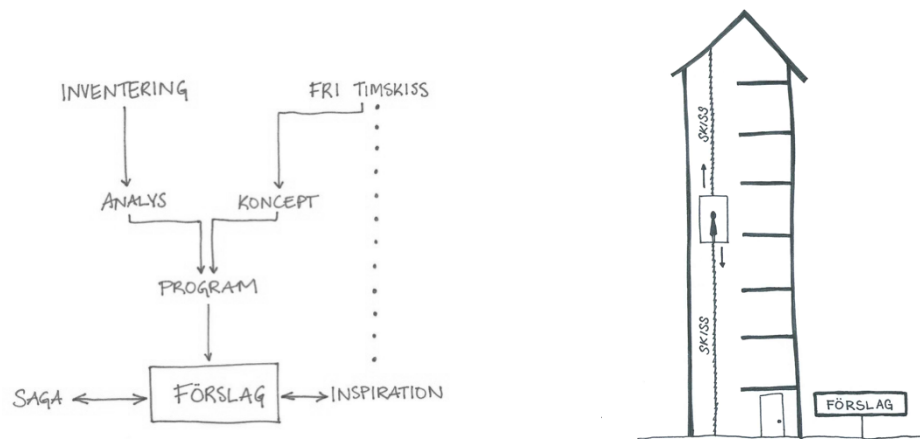
AVGRÄNSNINGSPLAN

Figur 3. Arbetet avgränsas geografiskt till arbetsområdet i parken, markerat med svart heldragen linje. Underlagskarta: Kartdata © 2017 Google.

GESTALTNINGSPROCESS

Gestaltningförslaget grundar sig på ett antal metoder. Jag började med att skissa och sedan genomfördes en inventering av hela Stadsträdgården och av arbetsområdet. Därefter analyserades inventeringarna separat och analyserna lyfte fram styrkor och svagheter hos arbetsområdet, respektive karaktärsområden i parken. Analyserna resulterade i sin tur i ett program som föreslog åtgärder och mål för att utveckla platsen. Från timskisser formades ett koncept som fungerade som övergripande tema för gestaltningen. Konceptet påverkade även programmets utformning. Kompletterande till program och koncept, hämtades inspiration och utifrån de tre delarna började skissprocessen. Mot slutet av skissprocessen skrevs också en berättelse om gestaltningen för att visualisera idéer och fortsätta skissandet. Skiss- och gestaltningsprocessen har varit en bearbetning av de andra metoderna. Skissandet har skett fram och tillbaka med påverkan från olika metoder allteftersom förslaget tagit form.

Till vänster: Figur 4. Schematisk skiss över arbetsgången och metoderna.

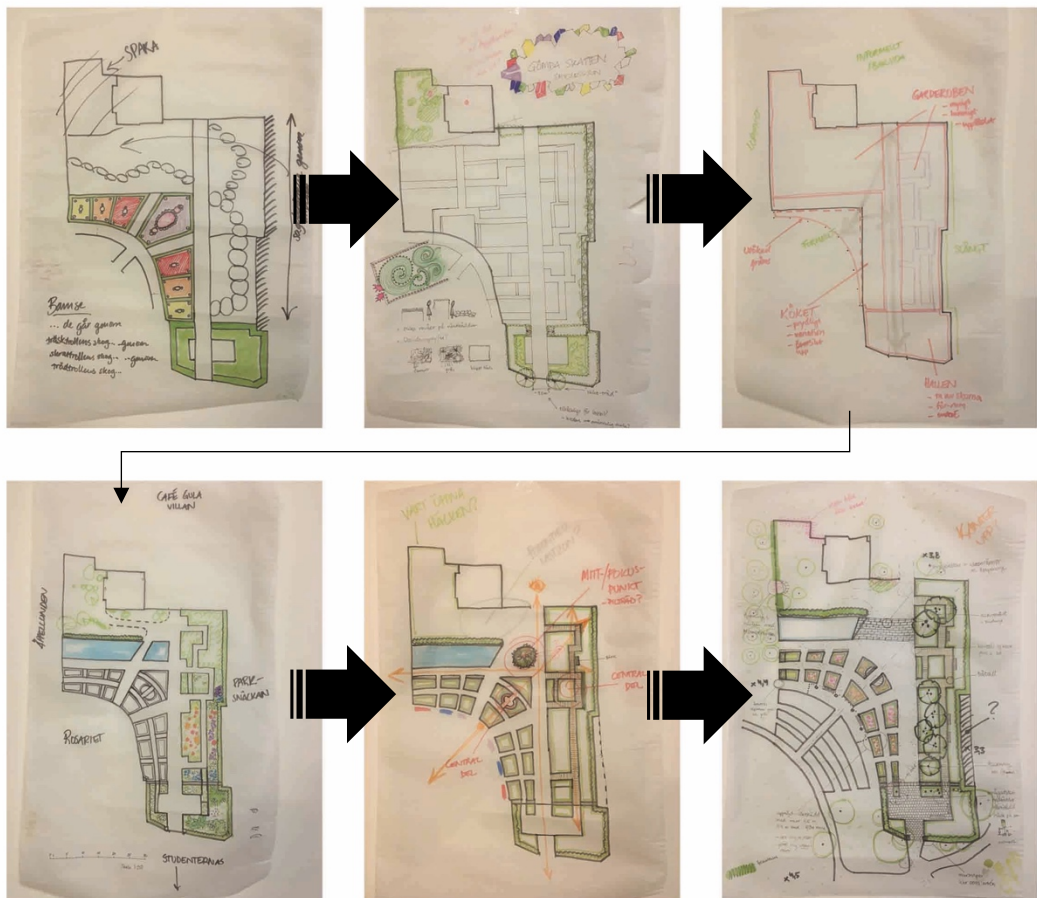
Till höger: Figur 5. Skissandet skedde fram och tillbaka mellan metoderna.

Skiss

Att skissa har varit den huvudsakliga metoden för hela arbetet och för att skapa förslaget till arbetsområdet. Skisser har använts för att undersöka skalor, material, växter och strukturer, men också för att söka och utveckla idéer.

Till en början skedde skissandet främst med smala tuschpennor i litet format och utan underlag med arbetsområdets utformning. Skisserna var noggranna och små, där flera stycken fick plats på samma papper. Sedan började arbetet med att använda kartunderlag och skisspapper. Det var viktigt att rita ut befintliga element som gestaltningen skulle förhålla sig till. Sådana element kunde exempelvis vara vissa byggnader och träd. Efter det började processen med att bestämma vad som skulle hända med resten. Smala spetsar byttes ut mot kraftiga tuschpennor i olika färger och linjerna drogs utan varken linjal eller omsorg. Större pennor krävde större och fler

papper, vilket också resulterade i fler varianter av förslaget. Skisserna blev ibland förbättringar av varandra, ibland försämringar, men framför allt något nytt. De användes också för att undersöka platsens förutsättningar i förhållande till det tillfälliga förslaget. Skisserna kunde bland annat peka ut viktiga träd eller siktlinjer. På så sätt blev förslaget analyserat och reviderat flera gånger innan det var klart. Det var en lång process och grundidéerna i gestaltsförslaget kom främst från konceptet och dess nyckelord. Skisserna gick från att vara noggranna och detaljerade, till kladdiga och övergripande, till att åter igen bli mer ordnade och detaljerade. Slutprodukten i form av plan och illustrationer är egentligen bara den senaste skissen visad med mer detaljer och noggrannhet.

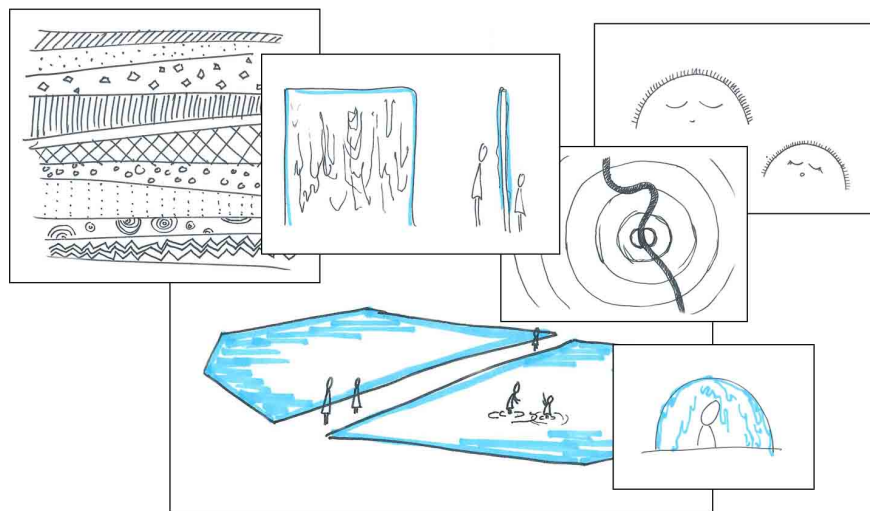

Figur 6. Från början, längst upp till vänster, gjordes skisserna grövre med tjockare pennor och färre detaljer. Mot slutet, längst ner till höger, användes tunnare pennor och skissen blev mer detaljerad.

Det var viktigt att inte bara skissa för att få fram något användbart och för att nå ett resultat. Det avvisade kravet på resultat hjälpte att ändå nå resultat med hjälp av skisserna, men kanske inte på ett så förutsägbart sätt. Det gick inte att förutspå hur en skiss skulle komma till användning. För att skissa på ett så kravlöst sätt som möjligt schemalades tid för "Fri timskiss". Då var det tillåtet att skissa och testa precis vad som helst som lockade, oavsett om det gick att se att det hade med arbetet att göra eller inte. Det som för stunden kunde verka vara helt oanvändbart eller bara onödiga

kladdskisser, kunde senare visa sig vara till stor hjälp för en lösning till gestaltningen. Från början var det tänkt att det skulle bli hundra skisser för att få en ordentlig mängd, men efter hand övergavs målet att nå ett visst antal och mängd-skisserna fördjupades istället mer och mer till att bli ett förslag. Tillfällena med fri tidskiss gav inspiration till gestaltningen och pågick från arbetets början, innan inventeringar och analyser genomfördes, tills förslaget var färdigt. De kunde på så sätt användas som mer eller mindre konkreta idéer och inslag i gestaltningen.

Några av de skisser som gjordes kom till fort, andra långsammare. Skisserna var ett sätt att konkretisera tankar och intryck i bild. Vid några tillfällen lades alla skisser fram på ett bord bredvid varandra. Då gick de att sortera efter likheter och skillnader. Gemensamma nämnare hos skisserna avslöjade bakomliggande inspiration som jag inte själv varit medveten om. Ett sådant exempel var när jag upptäckte att Operahuset i Oslo legat och skavt bakom mina skisser. Oslos Operahus skjuter ut i Oslos inre fjord likt ett gigantiskt isflak. Operahuset har skarpa vinklar och raka linjer i en avskalad form av glas och betong. De kantiga formerna och enkla uttrycken återkom i några av mina skisser och det var först när de låg tillsammans framför mig som jag såg inspirationskällan som legat i bakhuvudet och gömt sig. Det hade inte dykt upp i det aktiva sökandet efter inspiration, utan kom från en personlig upplevelse sedan tidigare. Inspirationen från Oslos operahus var inget som jag medvetet gick vidare med till gestaltningen, men det kom att inspirera och påverka konceptet och resultatet ändå. I tanken blev operahuset till ett isberg. Isberget blev till en kristall och kristallen i sin tur blev ett smycke. Smycket inspirerade sedan till konceptet för gestaltningen.

Figur 7. Några av de skisser som var inspirerade av Oslos operahus.

Inventering och analys

Innan gestaltningens riktlinjer bestämdes, inventerades Stadsträdgården och arbetsområdet. Därefter analyserades de båda inventeringarna. Vid båda

inventeringarna gjordes anteckningar och planer på plats, vilka kompletterades med fotografier från platserna som togs vid samma tillfälle. När inventering och analys var genomförda och sammanfattade för Stadsträdgården och för arbetsområdet formulerades programpunkter, vilka verkade som riktlinjer och önskelista för gestaltningen.

Inventering och analys av Stadsträdgården

Inventeringen av Stadsträdgården genomfördes översiktligt och fokuserade på att, inför analysen, identifiera områden och karaktärer samt att ge en helhetsbild av arbetsområdets närmsta omgivning, Stadsträdgården. Hela parken inventerades för att förbereda en analys där parken delades in i karaktärsområden för att bättre förstå och beskriva dess identitet. I inventeringen kartlade Stadsträdgårdens övergripande struktur med byggnader, vägar, träd och vatten. Inventeringen innefattade även Stadsträdgårdens sammanhang i Uppsala med avseende på Fyrisån, vägnät och målpunkter såsom Resecentrum, Uppsala centrum och Akademiska sjukhuset.

Vid inventeringen promenerade jag, utan någon bestämd väg, genom parken och försökte att visuellt täcka så stor del av parken som möjligt. Jag gick inte på alla vägar, men jag gick så att jag kunde se alla delar av parken från de vägar jag gick. Med jämna mellanrum fotades omgivningen av på två sätt. Dels fotade jag omgivningen framför mig medan jag gick, dels stannade jag sporadiskt upp och fotade omgivningen medan jag sakta snurrade runt.

Analysen av Stadsträdgården genomfördes med syfte att identifiera utmärkande beståndsdelar och kvaliteter. Detta gjordes genom att bestämma olika karaktärsområden i parken, vilket i sin tur syftade till att se vad gestaltningen kunde bidra med till parken. Analysen är en landskapsanalys i mindre format där upplevelsen av vad som skiljer en plats från en annan vägde tyngst i gränsdragningen.

Vid analysen delades karaktärsområden in efter karaktärstyp och huvudfunktion. Ett karaktärsområde var det område inom vilket alla delar hade samma karaktärstyp och huvudfunktion. De yttre gränserna av området definierades av att karaktärstyp eller huvudfunktion ändrades. Karaktärstypen beskrev platsens visuella uttryck, medan huvudfunktionen kopplade till aktivitet och beskrev vilka funktioner området bidrog med för besökare. Från varje karaktärsområde identifierades även nyckelelement, vilka var specifika och utmärkande inslag för platsen. Sådana element kunde vara i form av enskilda objekt, växter eller strukturer.

Analysen av Stadsträdgården bidrog till att formulera programmet för gestaltningen av arbetsområdet. Det fungerade även som underlag till gestaltningen för att koppla samman arbetsområdet med resten av parken genom att använda nyckelelement från karaktärsområden.

Inventering och analys av arbetsområdet

Inventeringen av arbetsområdet genomfördes ingående och fokuserade på att kartlägga områdets fysiska förutsättningar gällande struktur, stråk, byggnader, växter, objekt och material samt ett fåtal målpunkter. Syftet med inventeringen av arbetsområdet var att förstå platsens sammanhang i parken och att ta reda på vad som eventuellt kunde vara värt att spara. Syftet var också att skapa en grund för analysen.

Vid inventeringstillfället ritades en karta med objekt, gränser, stråk och växter på och i anslutning till arbetsområdet. Jag promenerade utanför arbetsområdets gränser och innanför, utan någon bestämd väg. Under tiden fotograferades områdets innehåll och omgivning.

Analysen av arbetsområdet genomfördes med syftet att främst identifiera kvaliteter värda att bevara samt att lyfta fram platsens styrkor och svagheter. Analysen fungerade därmed som ett underlag för programmet. I analysen sammanställdes två analysplaner där platsens kvaliteter kartlades med fokus främst på arbetsområdets olika karaktärer. Planerna behandlade också arbetsområdets klimat, trafik och skala. Utöver de två analysplanerna sammanfattades analysen av arbetsområdet också i form av en lista med platsens styrkor och svagheter.

Inspiration

En viktig del av skiss- och gestaltningsprocessen var sökandet av inspiration. Oftast var det ett aktivt sökande av tilltalande bilder på internet, men det kunde också ske inaktivt på fritiden under en promenad eller en stund framför teven. Utöver bilder var också växter en stor del av inspirationen. Det var till en början främst av praktiska skäl som växter med ett personligen tilltalande utseende protokollfördes med utseende och egenskaper. Protokollet var senare till stor hjälp vid växtvalet, men bidrog också till att få inspiration till hela förslaget.

NAMN	☀/☁	δ	☀	HÖJD	ÅRET	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG	SEP	OCT	NOV	DEC	VÄXTSÄTT	C/C
<i>Trifolium pratense</i> 'Alba'	☀	0	○	10-20 cm														Tunor.	30
<i>Polypodium vulgare</i> 'Spl. Perfecta'	☀	0	●	10-20 cm														Tunor.	30
<i>Silene acaulis</i>	☀	000	○	50 cm														Grupp.	40
<i>Astragalus major</i> 'Caneeman'	☀	00	●→○	60 cm														Tunor.	30
<i>Astragalus major</i> 'Moulin Rouge'	☀	00	●	45 cm														Tunor.	30
<i>Hesperis matronalis</i>	☀	00	○	120-200														Tunor.	50
<i>Astragalus major</i> 'Bouquet'	☀	00	○	100														Grupp.	35
<i>Astragalus major</i> 'Koblenz'	☀	000	●	60-80														Tunor.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Yellow Queen'	☀	000	○	50-75														Markäckande.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Silver Queen'	☀	0	○	80														Tunor.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Luscious'	☀	00	●	15														Markäckande.	30
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	10														Markäckande.	30
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	00	●	40														Markäckande.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	25-40														Tunor.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	00	●	50-60														Uppstickare.	25
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	00	●	150-250														Uppstickare.	50
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	00	●	80														Grupp.	35
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	20-30														Markäckande.	25
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	20														Markäckande.	25
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	15														Markäckande.	25
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	000	○	10-20														Markäckande.	30
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	75														Grupp.	30
<i>Quercus ilex</i> 'Bouquet'	☀	0	○	80														Grupp.	30

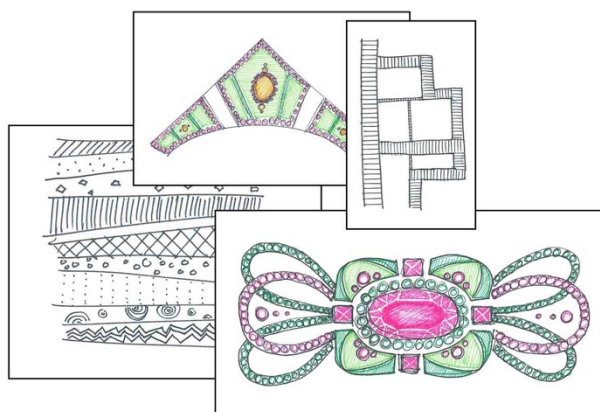
Figur 8. Växtprotokollet behandlade växternas namn, ljuspreferens, vattenbehov, blommärg, storlek, blomningsperiod, växtsätt och planteringsavstånd. Det användes som underlag för växtvalet.

Inspiration till skiss och gestaltning bestod inte bara av nya intryck. Vad som inspirerar är högst individuellt och både gamla och nya inspirationskällor bidrog till nya resultat. De egna och personliga upplevelserna och erfarenheterna sedan tidigare, påverkade

resultatet mer eller mindre medvetet. Varje tråd av inspiration ledde vidare till en ny och ju längre trådarna spann vidare, desto svårare blev det att se i vilken ände allt började.

Koncept

Konceptet står för estetikens tema i förslaget, den är det som hjälper till att skapa karaktär och sammanhållning på platsen. Syftet med konceptet var i första hand att det skulle skapa en röd tråd i platsens utformning och utseende. Utöver det var det också viktigt för att kunna begränsa val av struktur, material, växter och liknande i gestaltningen. Konceptet påverkade senare programmet. Många skisser från tillfällena med fri tidskiss bidrog till utformningen av konceptet. Det slutade med ett par skisser som bäst representerade en önskad känsla och utseende till konceptet, men det räckte inte att bara välja ut några skisser. De utvalda skisserna analyserades för att lyfta fram deras beståndsdelar och för att lättare förstå vad som var kärnan i konceptet. Skisserna bröts ned till nyckelord och det var främst de orden som utgjorde själva konceptet.

Figur 9. Några av de skisser som inspirerade till konceptet.

Program

Efter inventering och analys sammanställdes ett program i form av en programplan och en lista. Syftet med programmet var att precisera gestaltningen genom att peka ut specifika åtgärder för att förbättra problem hos platsen samt att bidra med mål för att vidareutveckla området. Programplanen föreslog specifika åtgärder för att utveckla arbetsområdet och grundade sig på de styrkor och svagheter som framkommit av analysen. Målen i programmet bidrar med en vision om platsens funktion och karaktär, vilken grundade sig delvis på analysen och delvis på konceptet.

Berättelsen som skissmetod

I sin avhandling, använder och beskriver Carola Wingren (2009 ss. 131 – 132) ett komplement till att redovisa en idé som perspektiv, ritningar och sektioner: en berättelse. I sitt arbete använder sig Wingren av berättelsen om Miriam för att beskriva hur den planerade parken kan upplevas en framtida septemberdag. Hon

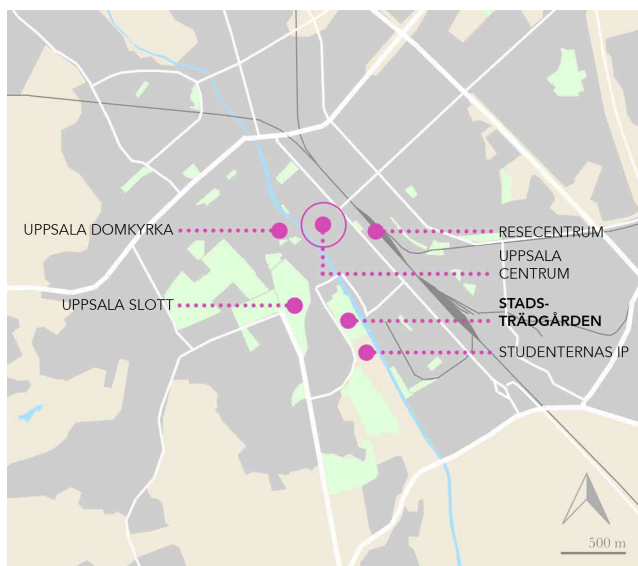
menar att rumslig upplevelse inte kan infinna sig hos den platta ritningens yta (s. 131). Wingren säger fortsatt att arkitektens arbetsmetoder med papper och penna, inte når att bearbeta verkligheten i samma utsträckning som exempelvis en trädgårdsmästare, vars praktiska skicklighet direkt formar sin omgivning. Genom att komplettera planer och ritningar med en berättelse, vill Wingren utöka upplevelsen från att bli ensidigt visuell till att förmedla en sinnlighet som bidrar till en helhetsupplevelse (Wingren 2009 s. 132).

Likt Wingrens metod skrevs en kort berättelse om hur en dag i parken skulle kunna se ut, för att tydligare skapa och hitta en bild av gestaltningens slutresultat. Berättelsen beskrev tre karaktärer som tillsammans besökte parken och hur deras aktivitet påverkades av platsens förutsättningar. På så sätt fungerade berättelsen som en beskrivande visualisering av gestaltningen innan den var klar. Den var ett sätt att skissa på gestaltningen med hjälp av ord istället för bilder. Berättelsen lyfte inte bara visuella upplevelser, utan inkluderade även ljud, känsel, hörsel, doft, aktivitet, kommunikation och fantasi.

FÖRSLAG

Gestaltningen bygger främst på inventering, analys och program av arbetsområdet. Utöver det kompletterade en övergripande inventering och analys av hela Stadsträdgården. Konceptet är det som styr gestaltningens karaktär och hur arbetsområdets omvandling till park tog form.

Inventering och analys av Stadsträdgården – en sammanfattning
Stadsträdgården har i sin helhet en organisk struktur med, huvudsakligen, grusgångar i böljande former samt träd och buskage i lediga formationer. Det finns en stor variation av funktioner och karaktärer som både kontrasterar och kompletterar varandra, men det skulle gärna kunna finnas mer av flera delar. Det finns flera entréer och stråk. Det finns rum för vila, strosande och lugn samtidigt som det finns plats för lek, dans och underhållning. Praktrabatterna i parken är ett uppskattat inslag som det gärna skulle kunna finnas mer av och under varma sommardagar saknas tillgängligt

Figur 10. Stadsträdgården har en central placering i Uppsala, med närhet till flera andra besöksmål. Underlagskarta: Kartdata © 2017 Google.

vatten att svalka sig i. Karaktärsområden såsom Huvudentrén och Lycksalighetens ö har formella karaktärer med blomsterprakt och vatteninslag. Rhododendronpartiet och Äppellunden bidrar istället med lummig och skuggande grönska för varma sommardagar. De olika karaktärsområdena har utmärkande beståndsdelar, nyckelelement, vilka fungerar som kännetecken för platserna. Karaktärsområden i parken med samma funktioner tenderar att ha gemensamma nyckelelement, även om deras karaktärer kan skilja sig åt. Exempelvis, har flera entréer i parken markbeläggning av smågatsten och murstolpar i kalksten, likt Huvudentrén. Områden som erbjuder lugn och promenadvägar genom passager tenderar istället att ha nyckelelement i form av blomstrande rabatter. Materialval, såsom kalksten används till murstolpar, murar och markbeläggning inom olika karaktärsområden i parken. Färggranna rabatter och vattenanläggningar är andra komponenter som återkommer i flera områden, även om de ser olika ut. Dessa nyckelelement skapar en

sammanhållning mellan platserna i parken och kan fortsatt användas för att hålla samman olika platser vid nyanläggning inom Stadsträdgården.

INVENTERINGSPLAN, STADSTRÄDGÅRDEN

*Figur 11. Stadsträdgården sträcker sig från Svandammshallarna och Flustret till Studenternas IP, mellan Akademiska sjukhuset och Fyrisån.
Underlagskarta: Kartdata © 2017 Google.*

KARAKTÄRSOMRÅDEN

Figur 12. Karaktärsområdesplan. I Stadsträdgården har 12 karaktärsområden identifierats med utmärkande beståndsdelar.

Underlagskarta: Kartdata © 2017 Google.

Inventering av arbetsområdet

I parkens södra del finns ett inhägnat område som innefattar en tegelvilla och två träbyggnader. Området ligger inte längst ut i södra kanten, utan en liten bit in. Idag används tomten av kommunens driftpersonal i centrala Uppsala. I tegelvillan rymms kontor, omklädningsrum och matsal med kök. De två träbyggnaderna används främst

INVENTERINGSPLAN, FYSISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Figur 13. Fysiska förutsättningar på platsen innefattar växtlighet, byggnader och objekt. Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

INVENTERINGSPLAN, VÄXTER

Figur 14. Inom arbetsområdet finns ett varierat växtmaterial.
Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

som redskapsförråd och garage. Resten av tomten utgörs av en liten trädgård intill tegelvillan samt parkering för personalen, avfallssortering och växtdepå.

Hela området är inhägnat med staket och grindar som låses varje kväll. I anslutning ligger utomhusscenen Parksnäcken, Rosarium, Studenternas idrottsplats, en äppellund och Café Gula Villan. Norr om arbetsområdet, innan caféet, finns gräsmatta med enstaka träd tillsammans med ett snöbärsbuskage och grupper med syrenbuskar. Söder om området, innan Studenternas idrottsområde, finns en yta som utgörs främst

*Figur 15. Området mellan Studenternas idrottsområde och arbetsområdet är till stor yta grusvägar med klippt gräsmatta emellan.
Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.*

av infarten till arbetsområdet och Parksnäcken samt cykelbana med passerande trafik. Ytorna mellan grusvägarna består av klippt gräsmatta med enstaka träd och är inramade med metallstaket i ankelhöjd.

Det finns två infarter till området, en i norr och en i söder. Båda hålls stängda och låsta kvällstid och på helger. Vid norra infarten, se Figur 18 sida 29, står några sopkärl som används av caféet och framför grinden stannar lastbilar med varuleveranser. Lastbilarna med leveranser kommer, om sommaren, cirka fyra gånger varje vecka. Vid södra infarten ligger, till höger i hörnet, ett upplag av diverse trädgårdsmaterial och längs vänstra sidan finns plats för avstjälpning och sortering av olika sorters avfall. Hela arbetsområdet avgränsas av antingen staket, plank eller byggnadsfasader. Mot Parksnäcken och mot Rosariet längs med avfallsområdet, sträcker sig ett plank av brunmålat trä som avskärmar tillsammans med häggmispelhäck. Mot Parksnäcken avskärmar planket och häcken helt mot insyn, medan planket mot Rosariet går att se över. Resten av området är inhägnat med metallstängsel kompletterat med häck av häggmispel eller lind och går att antingen se över eller igenom.

Större delen av arbetsområdet är grusplan med olika containrar, fordon och växtanordningar, se Figur 16 sida 28. Grusplanen består av hårt packat stenmjöl, förutom till grusgången framför Tegelvillan där gruset är av sorterad storlek. I anslutning till Tegelvillan, i väster, finns en trädgård med fruktträd och rabatter. Trädgården skiljs från parkeringen av en rosenhäck i brösthöjd och avgränsas mot Äppellunden av en lindhäck i samma höjd. I trädgården står några syrenbuskar, äppelträd och tujor. De har sällskap av en hängkaragan, koreansk pipranka och ormhassel. Ormhasseln står i en rabatt med perenner i olika rosa nyanser, bland annat kärleksört, rosor och nävor. I rabatten står också en flaggstång.

Från arbetsområdet finns utblickar mot söder, väster och norr. Mot öster avskärmar plank och garagebyggnaderna mot Parksnäcken. Mot norr skymtar baksidan av Café Gula Villan bakom träd och buskage, se Figur 18 sida 29. Mot öster syns äppellundens trädkronor och bortanför parken sticker några av Akademiska sjukhusets byggnader upp. Söderut syns delar av Studenternas IP genom södra infarten.

Figur 16. Vy mot söder från mitten av grusplanen. En stor del av arbetsområdet tas upp av avfallshantering.

Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.

*Figur 17. Vy mot väster från mitten av grusplanen. Bakom Äppellundens trädkronor syns några av Akademiska Sjukhusets byggnader.
Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.*

*Figur 18. Vy mot norr från mitten av grusplanen. Bortanför grindarna skymtar baksidan av Café Gula Villan.
Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.*

*Figur 19. Vy mot öster från mitten av grusplanen. Norra garaget och en hög häck med plank skymmer insikt till scenområdet Parksnäcken.
Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.*

Analys av arbetsområdet

Genom hela arbetsområdet går ett stråk med tung trafik till garagebyggnader och till Café Gula Villan. När personalen flyttat från området flyttas deras fordon, men caféverksamheten i Gula Villan kräver fortfarande regelbundna transporter och leveranser. Det är tveksamt om de måste ta samma väg, men i dagsläget är det både den kortaste, enklaste och säkraste vägen att köra både med tanke på framkomligheten i parken och säkerheten för besökarna. Lastbilstrafiken orsakar fysiska påfrestningar på underlaget och försvårar framkomlighet för besökare. Transportstråket skulle kunna ledas om på andra vägar genom parken, alternativt genom att dra en ny väg fram till caféet från Sjukhusvägen.

Den, från trafiken, hårt packade grusplanen underlättar för eventuell projektering av byggnader eller hårdgjorda ytor och liknande som kräver en stabil grund. Nackdelen är att grusplanen har en monoton karaktär och att den försvårar för etablering av växter. Mitt på grusplanen i arbetsområdet är det soligt, öppet och blåsig. Trots öppenheten känns platsen inte utsatt tack vare höga häckar och staket. Intill södra fasaden på tegelvillan är det soligt och vindskyddat.

Den norra delen av området, intill tegelvillan, finns en trädgård. I trädgården intill tegelvillan är det skyddat från trafik. Det är en småskalig och lummig trädgård med träd, buskar och blommor i mindre format och inom räckhåll för den som vill komma närmare. Äppelträdens kronor är lätta att nå från marken och små rabatter med nätta rosor, alunrot, näva och kärleksört kompletterar den romantiska karaktären. Bakom trappan till tegelvillans entré finns ett mörkt och trångt hörn med höga buskage som breder ut sig. Småskaligheten i trädgården återfinns även i Äppellunden som ligger intill. Att växtligheten inom arbetsområdet är koncentrerad till trädgården och i övrigt

är mycket sparsam, underlättar vid exploatering av området då risken att växter skadas är mindre. Det medför dock att det inte finns så mycket befintligt växtmaterial att använda sig av på större delen av området.

Områdets södra del, där det idag är ett lager av trädgårdsmaterial, är skuggig och öppen. Det är en lugn baksida av parken och ytan utanför, med gräsmatta och cykelväg, kommer att möta en torgyta när Studenternas idrottsplats är färdigställd, se Figur 1 sida 12. Den nya torgytan som kommer antagligen bidra till att den södra delen av parken kommer att bli en ny framsida. Arbetsområdet skulle då kunna fungera som en ny entré till parken.

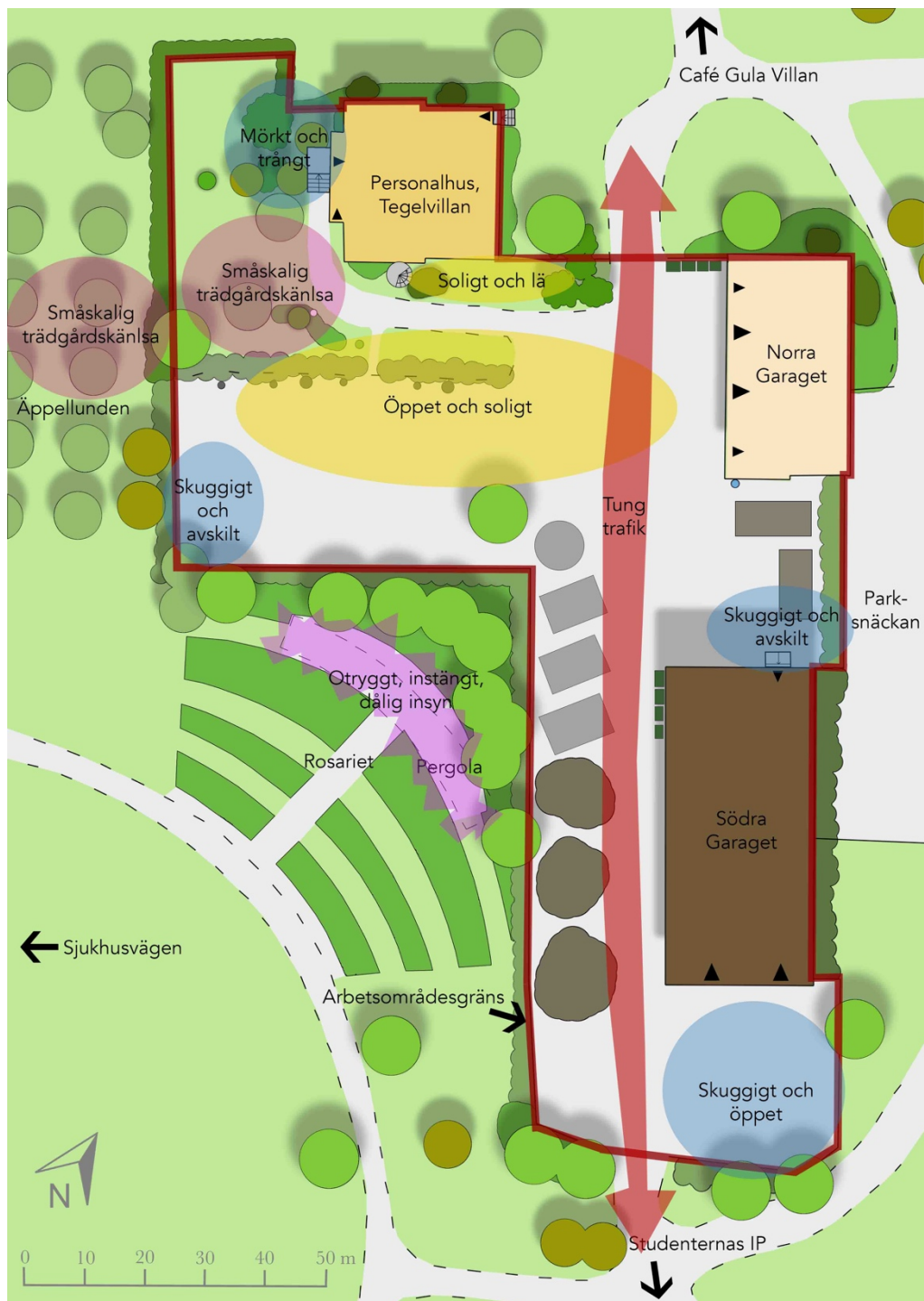
Det är driftpersonalen och vissa transporter till området som står för aktivitet och rörelsemönster, men båda kommer att ändras när platsen inte längre är förbjudet område. Bakre delen av Rosariet, under pergolan, är lättillgänglig, men känns otrygg och instängd då insynen är starkt begränsad och det inte går att se om någon är där förrän man kommit in under pergolan. Platsen tenderar att vara ett tillhåll och sovplats nattetid. Närheten till Rosariet är dock en tillgång i form av en målpunkt i parken, precis som närheten till Café Gula Villan också är en tillgång för arbetsområdet.

Arbetsområdet har både för- och nackdelar. Det finns mycket utrymme att jobba med och det har en svårdefinierad karaktär som i stort sett består av två helt olika karaktärer: grusplanen med tillhörande garagebyggnader och sopkärl samt trädgården vid tegelvillan. Att leda transport genom parken innebär ingrepp på redan anlagd parkmark och den enklaste rutten på befintligt vägnät går genom allén längs Fyrisån, vilket skulle innebära störningar i cykeltrafiken och riskera skador på alléträden.

Idag är arbetsområdet inhägnat med staket, vilket har skapat tydliga gränser att förhålla sig till, vilka kommer att synas även om staketet tas bort.

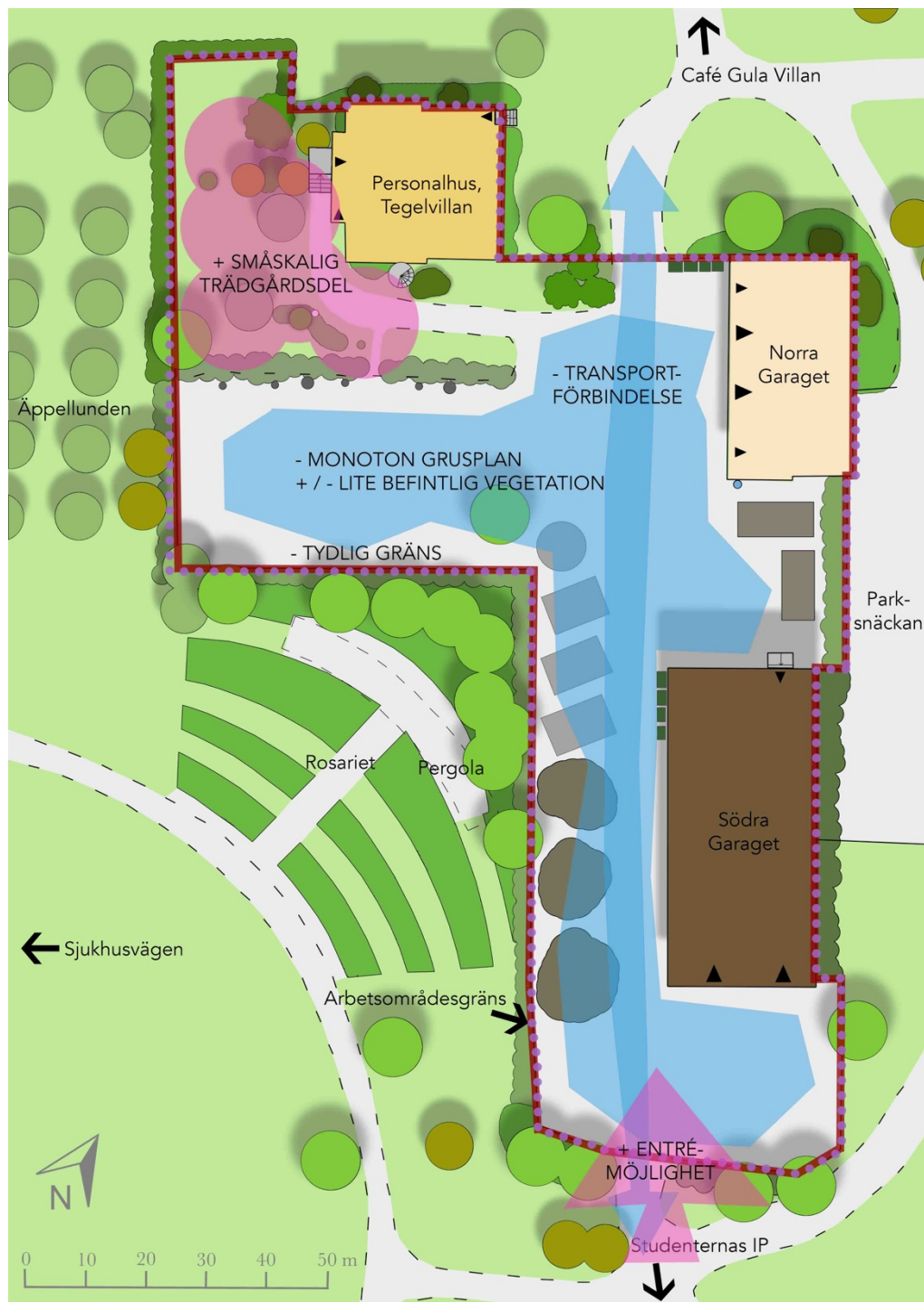
Eftersom arbetsområdet ligger en bit in i parken, kommer det inte i direkt möte med Studenternas idrottsplats. Det är en del av kanten, men ligger inte allra längst ut. På så sätt är arbetsområdet inte den yta som är mest hotad, utan snarare ytan mellan arbetsområdet och Studenternas idrottsplats.

ANALYSPLAN, KARAKTÄRER

Figur 20. Analysplan. Området har flera karaktärer med olika för- och nackdelar. Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

ANALYSPLAN, STYRKOR OCH SVAGHETER

Figur 21. Analysplan. En av nackdelarna är den transportförbindelse som går genom området, men det finns också möjligheter.
Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

Styrkor med arbetsområdet

Småskalig trädgårdsdel
Närhet till Studenternas IP
Möjlig entré till söder
Mycket utrymme
Få växter som kan ta skada av exploatering
Närhet till Rosariet
Närhet till Café Gula Villan
Likheter i karaktär, Äppellunden och Trädgården

Svagheter med arbetsområdet

Transport genom området
Monoton grusplan
Inhågnade gränser
Svårdefinierad karaktär
Sparsamt växtmaterial att använda i gestaltning

Koncept

Parken ska markera "hit, men inte längre!". Den nya parkdelen har därför ett starkt uttryck och tydlig gränsmarkering. För att förebygga fortsatt avstyckning av Stadsträdgårdens södra del placeras ett finrum i kanten. Konceptet för gestaltningen är "Smyckeskrin". Om det fina och dyrbara smycket ligger ut i kanten, så skyddar det kanten bättre än om kanten skyddar smycket.

Ett smyckeskrin kan se ut på många olika sätt, men det jag tänker på består av små lådor och fack av olika storlekar, klädda i filt eller liknande mjukt material. Det finns också en spegel på insidan och hela skrinet förseglas med ett lås. I smyckeskrinet finns det dyrbarheter som halsband, örhängen, klockor och broscher. Dessa kan ligga mer eller mindre ordnat: huller om buller, gömda under varandra eller noggrant uppradade och undanstoppade i enskilda askar. I förslaget till den nya parkdelen har konceptet satt sin prägel både vad gäller övergripande struktur och ingående detaljer. Det är ett formellt finrum där det både finns prydliga askar med färggranna juveler och lummiga lådor där alla smycken blandas.

Karaktären från smyckeskrinet bygger på mötet av mjuka material i geometriska former med skarpa kanter. Det finns en variation av nivåer och en kontrast i att både kunna ha översikt och att behöva lyfta på något eller kika runt ett hörn för att avslöja något nytt. Smyckeskrinet erbjuder en tydlig och ordnad struktur med mjuka volymer som sveper inom, och ibland utanför, gränserna.

Nyckelord: formellt, fack, spegel, smycken, färg, variation

Program

Från analysen framkom styrkor hos platsen och problem som behöver lösas. För att öka trygghetskänslan i Rosariets pergola, ska arbetsområdet öppna upp mot Rosariet och tillåta ökad insyn. Det mörka hörnet bakom trappan till Tegelvillans ingång öppnas upp för att öka trygghetskänsla och insyn. Småskaligheten och detaljrikedomen i Tegelvillans trädgård är en styrka hos platsen som ska bevaras och utvecklas. Parksnäckans scenområde är avstängt och skyddat från insyn med tanke på scenframträdanden, därför ska gestaltungsförslaget också fortsatt avskärma och skydda mot insyn till Parksnäckan. Transportförbindelsen till Café Gula Villan utgör ett störningsmoment med tung trafik genom parken, men behövs för caféverksamheten.

Med brist på bättre alternativ och med tanke på att arbetsområdet redan utsatts för tunga transporter, anses det bästa alternativet vara att behålla transportförbindelsen genom arbetsområdet till Café Gula Villan.

Från konceptet kan ytterligare programpunkter formuleras. Det nya området ska fungera som en entré till parken från söder och med flera rum erbjuda besökare möjlighet att både ta det lugnt och att leka och upptäcka. Formspråket grundas i en ordnad struktur med skarpa kanter och raka former som accentueras med starka färger. Övergripande ska det nya parkområdet möta Rosariet och Äppellunden genom att helt eller delvis sudda ut gränserna.

Programpunkter:

Åtgärder

- Öppna och öka insyn mot pergolan i Rosariet
- Öppna mörkt hörn vid Tegelvillans ingång
- Bevara småskalighet och detaljrikedom vid Tegelvillan
- Förhindra insyn mot Parksäckans område
- Behåll transportförbindelse till Café Gula Villan genom arbetsområdet

Mål

- Rama in med tydliga kanter och geometriska former
- Skapa entré från söder
- Skapa förbindelser med Rosariet och med Äppellunden
- Skapa flera rum inom området
- Skapa utrymme för att både strosa, vila och leka
- Använd starka färger
- Referera till resten av parken med nyckelelement från karaktärsområden
- Markera Stadsträdgårdens södra kantzon

The site plan illustrates the proposed building layout and its integration with the existing site. Key features include:

- Building Layout:** The new building is outlined in red, showing a main rectangular structure with a central courtyard area. The existing building is shown in grey.
- Landscaping and Greenery:** The site is surrounded by greenery, including trees (represented by green circles) and lawns (represented by green areas). A large green area labeled "Rosariet" is located to the left of the new building.
- Key Features and Zones:**
 - Öppna upp:** Indicated by yellow starburst symbols, suggesting areas for opening up or new landscaping.
 - Bevara småskalighet och detaljrikedom:** A yellow starburst symbol indicating a focus on maintaining small-scale detail and richness.
 - Förbindelse:** Green arrows indicating connections or pathways between different areas.
 - Behåll transportförbindelse:** A pink arrow indicating the retention of a transport connection.
 - Skapa entré:** A green triangle indicating a new entrance point.
- Surrounding Context:**
 - Personalus, Tegelvillan:** An existing building located to the north of the new building.
 - Norra Garaget:** An existing garage located to the east of the new building.
 - Södra Garaget:** An existing garage located to the south of the new building.
 - Parksnäcken:** A green area located to the east of the new building.
 - Appellunden:** A green area located to the west of the new building.
 - Sjukhusvägen:** A road located to the west of the new building.
 - Studenternas IP:** A sports field located to the south of the new building.
 - Café Gula Villan:** A building located to the north of the new building.
- Scale and Orientation:** A scale bar at the bottom left indicates distances from 0 to 50 meters. A north arrow is also present.

Lina Fackel 2018-06-05

Berättelsen om förslaget

Jonas och Alice är ute med mormor i parken. De har fått varsin glass som envist droppar i värmen trots deras envisa försök att slicka undan spillet. Alice vill inte sitta still längre. Hon reser sig hastigt från picknickbordet och skuttar glatt iväg mot nya äventyr. Jonas följer efter och mormor har inte så mycket till val än att göra detsamma. Sakta krånglar hon ut ömma ben från möblemanget som om det vore en retlig labyrint. Frigjord stegar hon knastrande bort över grusgången till barnen som stannat vid en buske. En liten nyckelpiga springer tröttsamt från den ena kvisten till den andra. Alice och Jonas stirrar förundrat på det lilla livet och försvinner vidare in i den blankröda ryggen med svarta prickar.

- *Vad är det här? säger mormor plötsligt och bryter förtrollningen. Hon viftar i luften mot parken framför dem. Jonas och Alice rycker på axlarna. De förstår inte riktigt vad mormor menar. Är det något särskilt mormor har sett? De ser bara parken.*
- *Så här såg det inte ut här förut, men jag minns inte riktigt vad det var här heller, fastslår mormor och sätter handen i sidan. Ja, ja, det är väl bara att se efter, mumlar hon och börjar gå. Jonas och Alice har inte varit i parken förut. De vet inte hur det har sett ut förut och tydligen vet inte mormor det heller riktigt. Det spelar inte så stor roll, för Alice har redan tagit ut siktet och springer in i en lummig massa av grönt. Jonas är inte långt efter och mormor ler brett när hon ser dem kika fram bakom glesa trädstammar och svajande gräs. Det är som att komma in i en egen liten värld. Mormor hör fnissen, men låter barnen hållas lite och ser sig omkring. Ett skirt tak av prasslande björk sänker sig försiktigt och mellan stammarna ser hon ut till ett soligt rosarium med praktfulla, färggranna blommor. Dit vill hon gå. Mormor rör sig sakta över träspången som lyfter henne en liten bit över marken. Fluffiga bladmassor hänger försiktigt ut mot gången och mormors gamla fingrar spretar ut för att hälsa när hon passerar. Färglickar med fascinerande blomsterstänglar lyser i det gröna golvet runtomkring. Ett gullregn lyser praktfullt med sina stora blomsterhängen en bit bort, men mormor måste sätta sig ner en liten stund. Värmen lättar något i skuggan.*
- *Hohoooo! Mormoooo! Alice tjoar bakom grästuvan som mormor precis gått förbi. Hon hoppar fram på spången och flinar mot mormor. Hennes axellånga bruna hår är fullt i små frön och strån som envist killar i ansiktet. Hon borstar med handen några gånger och skakar på huvudet. Till slut nöjer hon sig och skuttar glatt fram till mormor.*
- *Såg du mig inte mormor? kvittrar hon.*
- *Näe, det gjorde jag visst inte, svarar mormor som den erfarna skådespelerska hon är. Alice hoppar upp i mormors knä och spanar ut över parken genom stammarna. Hennes blick fastnar vid ett stort träd. Det ser ut som ett enda stort trollhuvud med långt, svajande hår som skymmer hela huvudet och kroppen ända ner till marken. Det hade varit det*

perfekta gömstället! Hon söker med blicken över bulliga buskar och nickande blommor efter Jonas, men ingenstans syns han. Till slut får hon syn på något rött som sticker ut från en vit trädstam.

- *Jag ser dig! ropar hon förtjust och pekar.
Jonas röda keps kikar fram. Han kniper ihop ögonen och sträcker ut tungan, sen springer han fram till mormor och Alice.*
- *Vart tog glassen vägen? frågar mormor och tittar på de kladdiga små händerna.*
- *Slut, säger Jonas och flinar.
Alice tittar på sina egna händer som också är smetiga. Vart tog hennes glass vägen egentligen? Den hade hon helt glömt bort när de fick syn på nyckelpigan förut. Den var ju så fin!*

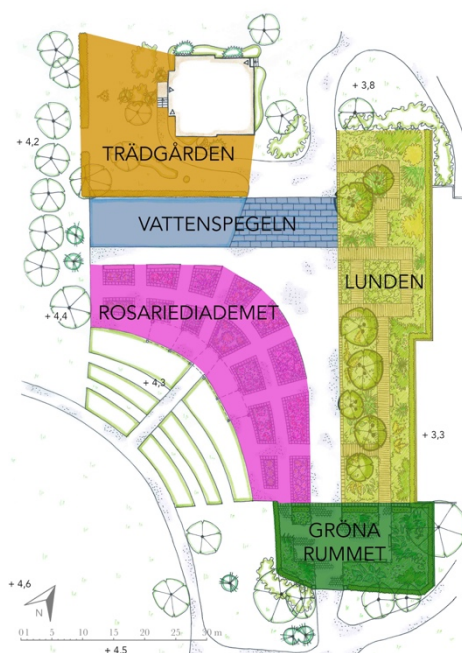
Mormor lyfter försiktigt ner Alice från knäet och reser sig från bänken. Hon fiskar upp en våtsavett och torkar av de kladdiga små händerna. Sen följer hon de skarpa svängarna genom lundlandskapet ut mot de praktfulla blomsterrabatterna. När mormor kliver ut i solen gör sig värmen påmind och ljuset tvingar fram solglasögonen ur handväskan. Träribborna under skorna byts ut mot det bekanta gruset och framför mormor breder uppmurade växtbäddar ut sig. Varmt brungula kalkstenar bildar en stadig mur som omfamnar rabatter med blommor i prydliga fält. Mormor stryker sakta med handen över timjanmattor som hänger över kanten utan att behöva böja sig ner. Det doftar och surrar från bin och humlor som frenetiskt söker sig mellan lavendel, rosor och stenkyndel. Hon inspekterar blomsterrabatterna en efter en. Känner och klämmer på ludna blad och färgstarka blommor. Alice följer mormors makliga steg från en blomma till en annan och förundras över alla fina färger som är mitt framför hennes näsa. Hon klättrar upp på muren och går balansgång längs blomsterhavet. Varv efter varv går hon tills hon glömmer vart mormor egentligen tog vägen. Hon tittar upp och får syn på henne en liten bit bort vid ännu en blomsterrabatt. Alice ser sig omkring efter Jonas. Han är inte svår att hitta med sin röda keps. Fullt upptagen med att stänka vatten i mönster på gruset står Jonas med bara fötter och uppkavlade byxben i vattenspegeln bredvid de murade rabatterna. Han är helt inne i sin egen värld och ser inte hur Alice smyger iväg till det stora trollträdet med de hängiga grenarna. Hon väntar på rätt tillfälle.

Det är mörkt inunder trädet, men väldigt mysigt. Alice kan i hemlighet titta på alla människor som är ute i parken. Hon ser mammor och pappor som vyssjandes skyndar förbi med barnvagnar. Hon ser stora barn som sitter i grupp på en bänk och pratar medan de rytmiskt sparkar i gruset. Hon ser gamla tanter och gubbar som sakta cirkulerar runt blomsterrabatterna tillsammans med mormor. Hon ser Jonas och de andra barnen plaska och skvätta i det grunda vattnet som når strax över fotknölarna. Jonas kommer närmare trädets grenridåer och Alice tar sats.

- *Bu! Alice hoppar fram från trädet och nästan krockar med Jonas som blir så förskräckt att han tappar balansen och sätter sig på rumpan i vattnet.
Alice skrattar högljutt över sin lyckade föreställning, men Jonas är inte nöjd. Byxorna är dyngsura och kepsen föll också ner i vattnet när han ramlade. Mormor kommer skyndandes fram till Jonas och lyfter med viss ansträngning och en grimas upp honom i famnen. Hon blänger på Alice och snörper med munnen så att den blir som en liten prick. Alice tittar skyldigt ner i marken.*
- *Nu går vi hem, säger mormor och tar Alices hand i ett bestämt grepp. Jonas kanar snart ner till marken och får gå själv igen när mormors arm inte orkar längre. De går tysta på varsin sida om mormor. Strax före parkens utgång passerar de en bred stenmur som bestämt ramar in ett grönskande rum omgivet av höga avenbokshäckar, kraftiga hästkastanjer och en stor ek. Jonas tittar storögt på de väldiga kronorna som breder ut sig. På marken breder tussar av växter ut sig i olika storlekar, former och gröna nyanser. Han ser framför sig hur de exotiska djuren från tv smyger och prasslar mellan bladen. Kanske får han se något djur nästa gång de kommer till parken.*

Förslag – Smyckeskrinet

I Stadsträdgårdens södra del ligger Smyckeskrinet som huvudsakligen består av fem delar – Gröna rummet, Lunden, Rosariadiamet, Vattenspegeln och Trädgården. Genom hela området går en bred väg som förstärker entrén och som tillåter varuleveranser till caféet att komma in och vända på den öppna ytan mellan Rosariadiamet, Lunden och Vattenspegeln. Likt Lycksalighetens ö, kompletterar Smyckeskrinet Stadsträdgården med ett till finrum.

*Figur 23. Smyckeskrinet har fem olika delområden.
Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.*

Gröna rummet

I områdets södra del ligger det gröna rummet. Här går växternas färger i nyanser av grönt med vit blomning. Skira grässtrån vävs samman med mäktiga funkiablåd i 20 centimeter nedsänkta växtbäddar. Rummet har tydliga väggar av tre meter hög, klippt avenbokshäck och på utsidan står sparade hästkastanjer, lönnar och en ek. De stora trädkronorna breder ut sig och bjuder på ett skuggande tak till det öppna rummet. Centrerat ligger en plattform med smågatsten, möblerat med några bänkar för de som vill vila benen en liten stund. Mot norr avgränsas rummet med en tre meter hög uppstammad avenbokshäck som binder samman rummets över gräns med de omgivande häckarna och en mur i råkilad kalksten som når 50 centimeter över marknivån. Samma kalksten används till murstolpar som markerar rummets södra

entré och återfinns vid flera av parkens andra entréer och murar. Gröna rummet är ingången till parken. Det fungerar som samlingsplats för större grupper och verkar som en försiktig smakrenare innan de starka färgerna och blomsterprakten i parken tar över.

Figur 24. Principskiss med växter i Gröna rummet, från vänster till höger: getrams, liljekonvalj, storfryle, stormhattsränunkel, diamantör och funkia.

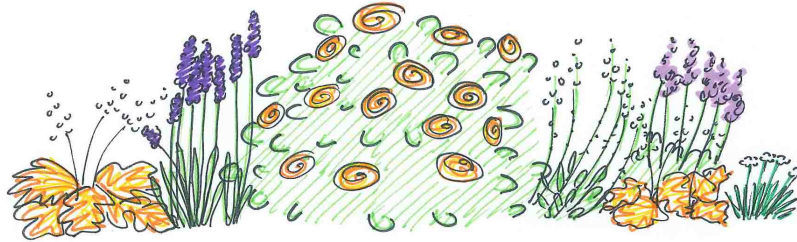
Lunden

Från Gröna rummet går en väg till Lunden. Till skillnad från Gröna rummet är Lunden lummig och mer småskalig. Här finns himalayabjörkar som med sina kritvita stammar lyser under skuggan och bildar ett genomsiktligt flor mot resten av parken. Mellan 20 centimeter nedsänkta växtbäddar går träspänger som skarpt väjer för krolliljor och vippiga blomklockor som sticker upp ur gröna ormbunkar, tuvor och gräs. Lunden, likt Gröna rummet, bygger mycket på burrt grönt i botten, men bjuder på utsmyckande färglickar här och där. Parkdelen har också ett mer påtagligt buskskikt än Gröna rummet. Vintergrön lagerhägg samsas med fluffiga snöbärsbuskar och i den norra delen reser sig två ståtliga gullregn. Längst söderut står en flikbladig bok som sparats och flyttats från Rosariets baksida. Lunden bjuder på lugna promenader och busiga skutt mellan svajande grenar och lummiga bladverk. Mot Parksnäcken skärmas scenområdet av med ett tre meter högt plank och kompletterande avenbokshäck i samma höjd. Lundens yttre gräns, mot Rosariet, ramas in av en bred kalkstensmur som når 50 centimeter över grusvägen och löper längs hela västra sidan.

Rosariadiademet

Bakom Rosariets pergola fortsätter bågstrukturen med uppmurade växtbäddar, likt stoppade smyckesfack, fyllda med växtjuveler i klara färger. Här regerar blomsterprakten med en krona fylld av rosor och perenner i olika färgscheman. Murarna av kalksten är 50 cm höga och lyfter upp växterna till en bekväm höjd att hälsa på och erbjuder samtidigt en sittplats när vädret tillåter. Mot Vattenspegeln finns också bänkar längs med växtbäddarna i samma höjd. I mittsektionen är färgtemat orange och lila med vita inslag, utåt kommer sen färgteman i lila och rosa, rosa och rött och ytterst går temat i gult och grönt. Mittsektionens färgtema med starka färger i lila och orange skapar tydliga kontraster och förstärker områdets intensiva karaktär. De starka färgerna fortsätter utåt kanten av Rosariadiademet och avslutas med ett gulgrönt färgtema som möter omgivningen på ett mjukare sätt än de

knalliga mittfärgerna. Bortsett från de yttersta partierna i gult och grönt, länkas sektionerna samman med en gemensam färg hos de som är grannar med varandra. Orange och lila övergår i lila och rosa, som övergår i rosa och rött. Sedan skapas istället en kontrast mellan rött och gult för att slutligen låta det gröna möta Äppellunden och Gröna rummet. Rosariadiademet har en formell struktur där sektionerna i den inre ringen, närmast pergolan, utökar Rosariets sortiment med nya rossorter och den yttre ringens sektioner fokuserar på perenner.

Figur 25. Principskiss med växter i Rosariadiademets växtbäddar med lila och orange tema. Från vänster till höger: alunrot, stäppsalia, buskros CROWN PRINCESS MARGARETA, stenkyndel, kantnepeta och trädgårdstrift.

Vattenspegeln

Norr om Rosariadiademet ligger Vattenspegeln. Vattenspegeln har en rak form med skarpa kanter och representerar smyckeskrinets spegel som reflekterar smyckena omkring eller betraktaren själv. Vattenspegeln är en grund damm med 15 centimeters djup som på lugna dagar reflekterar sin omgivning. Dammen är cirka 8 x 23 meter och dess aktivitet är starkt kopplad till väder och besökare. På vinterhalvåret finns möjlighet att åka skridskor, medan den om sommaren kan utnyttjas för svalskande vattenlekar. Vid överfyllnad leds överskottsvattnet via smala rännor tvärs över gården till nedsänkta växtbäddar i Lunden. Tack vare gott om utrymme att sätta ned fötterna på mellan rännorna är de lätta att passera utan att snubbla. Ytan är klädd med flammade granithällar och rännorna är av stålskenor ingjutna i längsgående fogar. Samma kantstål används för att rama in vattenspegeln.

Trädgården

Trädgården intill Tegelvillan är den del som ändrats minst. Mot Vattenspegeln avgränsar en avenbokshäck i brösthöjd och den lindhäck som tidigare avgränsat området tillsammans med metallstängsel har delvis tagits bort. Den norra häcksektionen mot caféet har helt tagits bort och den västra sektionen har öppnats upp för att tydligare knyta an mot Äppellunden. I övrigt är det mesta oförändrat, alla träd, buskar och rabatter får stå kvar som de är. Tack vare undanröjningen av häck öppnas området och tillåter en friare rörelse över ytorna, samtidigt som huskroppen och den sparade häcken behåller rumsligheten.

Smyckeskrinets helhet

Smyckeskrinets struktur är övergripande formell med raka linjer och geometriska former, med undantag för trädgården i norra delen av området. De olika delarna i gestaltningen har olika anknytningar till konceptet Smyckeskrin. Likt kanterna på de fack som i smyckeskrinet liknar ett oregelbundet rutnät, svänger många gångvägar i tvära vinklar och bildar samtidigt flera mindre rum. De mindre gångarna har en bredd på två meter, ett mått som återkommer hos flera andra gångvägar i Stadsträdgården. Bredden tillåter problemfria möten med barnvagnar, rollatorer och liknande samtidigt som den småskaliga karaktären behålls. Det centrala stråket som går rakt igenom parken är som smalast 4,5 meter bred, vid södra infarten, för att tillgängliggöra varuleveranser till caféet med lastbil. Vändzonen vid Vattenspegeln är som bredast 17 meter.

Inom Smyckeskrinets område ryms ett antal olika funktioner. Det finns möjlighet att utforska olika rum med olika växtmaterial och platser att upptäcka. Alla gångvägar är i samma nivå, vilket tillgängliggör hela området. Det finns gott om sittplatser, både i skugga och sol, samtidigt som de byggda murarna också kan fungera som sittplats för den som vill. Större delen av området är ordnat och främst inbjudande för strosande promenader, men det finns också utrymme för friare aktiviteter med högre tempo. Huvudstråket rakt igenom området tillåter en snabbare passage för den som behöver skynda sig.

Smyckeskrinet har tydligt markerade gränser mot syd och öst. Utsida skiljs från insida. Mjuka övergångar mot norr och väst låter platsen koppla tydligare till sin omgivning. Hårda gränsen och mjuka övergångar har på så sätt olika för- och nackdelar.

För att knyta an till resten av Stadsträdgården återkommer vissa nyckelelement och material från de olika karaktärsområden som togs upp i analysen. Växt- och markmaterial är delvis återkommande, delvis nytt. Stadsträdgården har en stor variation av växter och Smyckeskrinet har därför också en stor variation av vegetation. Den höga och långa avenbokshäcken som löper längs de östra och södra gränserna hänvisar till avenbokshäcken innanför Parksnäckans plank. Både himalayabjörk och gullregn återfinns på andra ställen i parken, dock endast i enstaka exemplar. Den flikbladiga boken är det enda exemplaret i parken av sin sort och har därför flyttats från Rosariets tidigare baksida, till Lundens södra del.

Den övergripande strukturen bidrar med något nytt. Till skillnad från resten av parkens mjuka och böljande linjer, bryter skarpa hörn och raka kanter av mot omgivningen. De geometriska formerna hos Lunden och Rosariet återfinns inte hos något annat område i parken. Vattenspegeln är ett bekant inslag i ny form, där vattnet inte längre är endast ögongodis. Den grunda dammen utgör en möjlighet att känna på och leka med vattnet som inte finns någon annanstans i parken.

DISKUSSION

Syftet med arbetet var att ge förslag till hur Uppsala kommuns arbetsområde i Stadsträdgården kan utformas till en integrerad del av parken. Arbetsområdet gick från att vara en praktisk plats som bara var till för personal, till att öppnas mot resten av Stadsträdgården. Under arbetets gång har vissa saker visat sig vara lättare och andra svårare. Att skissa har varit en stor del av gestaltningen och det visade sig kräva både mängd, tid och begränsningar för att utnyttja friheten i skiss på bästa sätt. Inventering, analys och program var de första stegen mot gestaltningen och deras styrda genomförande var enklare att ta sig an än att utveckla en grundläggande idé och koncept för förslaget. Det var det svåraste i gestaltungsprocessen, men när det väl fanns en början att fortsätta på gick det snabbare och enklare att utveckla förslaget.

Delar och helhet

Bell (2009, s. 91) påpekar att en plats bör ha en balans mellan enighet och diversitet. Även Sorte (2005, s. 230 – 232) lyfter samma ämne när han pekar ut *Komplexitet* och *Helhet* som två av åtta viktiga faktorer för den ideala parken. Han delar Bells tanke om ett det bör finnas en balans mellan de båda faktorerna för att inte skapa en negativ upplevelse (Sorte 2005, s. 239). Resultatet av gestaltningen är en viss obalans. Främst är det formspråket och konceptet som håller ihop förslagets olika delar och av de två är det bara formerna som syns i verkligheten.

Den komplexitet och variation som både Sorte (2005, s. 230 – 231) och Bell (2009, s. 91) efterfrågar, finns i olika nivåer på platsen. Övergripande finns en variation av delområden. Inom dem finns en variation av mindre delar såsom växtbäddar och markmaterial. Baserat på den breda variationen av delområden, växter och material, uppvisar platsen en hög komplexitet. De olika delarna skiljer sig i karaktär, vissa mer än andra.

Lunden och Gröna rummet har liknande karaktärsdrag med nedsänkta växtbäddar, lummig vegetation i gröna toner och en stadig vägg av avenbokshäck. Lunden är dock inte lika öppen som Gröna rummet. Besökaren tar sig fram mellan växterna, snarare än betraktar från kanten. Himalayabjörkarna erbjuder också ett lägre tak, som inte Gröna rummet har. Rosariediademets och Trädgården är båda något helt annat. Rosariediademets är symmetriskt uppbyggt, till skillnad från de andra delarna, och fokuserar på blommor och färg under ögonhöjd. Det har en mycket formell karaktär i den symmetriska strukturen och de prydligt inramade blomsterbäddarna. Lunden och Gröna rummet är också inramade, men med olika material, i olika nivåer och saknar den symmetri som Rosariediademets i sin struktur. De upplevs därför som mindre formella. Trädgården skiljer sig starkt från alla de andra delarna. Den har en ledig och informell karaktär med ett golv av gräsmatta, oregelbundet möblerat med träd och buskar. Trädgården är halvöppen utan helt omslutande former och avgränsas med midjehöga häckar mot Äppellunden och Vattenspegeln. Vattenspegeln har en avskalad och strikt karaktär som liknar Rosariediademets formella formspråk. Samtidigt påminner de raka linjerna och skarpa kanterna om Lundens och Gröna rummets tvära hörn.

Övergripande kan gestaltningens delar ses som tre större delar: Trädgården, Rosariadiademet och Lunden tillsammans med Gröna rummet. Lunden och Gröna rummet har så pass liknande karaktär att de kan ses som en och samma del. Vattenspegeln binder samman formspråket i Rosariadiademet med Lunden och Gröna rummet, men är inte riktigt en del av någon av dem. Trädgården är den del som skiljer

Figur 26. Konceptuell skiss på alternativ design. Lundens karaktär skulle kunna breda ut sig och varutransporter trafikeras på slinga istället för med vändzon. En mer sammanhållen struktur, men antagligen bättre helt utan varutransporter. Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

sig mest från de övriga, men kopplar istället till Äppellundens småskaliga och lediga karaktär. Det mjuka formspråket och den lediga karaktären håller stort avstånd till Lunden, Vattenspegeln, Rosariediadem och Gröna rummet. Trädgården blir på så sätt snarare en del av omgivningen utanför, än innanför.

De tre större delarna: Trädgården, Rosariediadem och Lunden tillsammans med Gröna rummet är motpoler till varandra. Ingen är den andra lik. Motpolerna skapar en spänning i gestaltningen som koncentreras till mötet mellan dem vid vattenrännorna. Mellan Lunden och Rosariediadem finns ett fysiskt och karaktärsmissigt avstånd. Den breda huvudgatan rakt genom området separerar de båda delarna istället för att låta dem bindas samman. Kanske skulle Lunden ansluta smidigare till Rosariediadem om den fick breda ut sig på en större yta och dessutom komma närmare.

Det kan vara både en styrka och en svaghet att förslaget inrymmer flera olika delar. Styrkan är att innehållet upplevs mer komplext och därmed också kan tänkas locka en bredare grupp av besökare. Variationen i komplexiteten bjuder på detaljrikedom och kontrast. Svagheten är att innehållet inte upplevs som visuellt sammanhängande. De olika delarna skiljer sig markant från varandra och deras olikheter markerar tydliga gränser. Olikheter behöver inte vara enbart negativt, de tillför en variation till området. De är, var och en, en möbel i det större rummet och tillför olika kvaliteter till helheten. Samtidigt finns det ett glapp mellan dem som skapar en viss obalans i helheten. Den obalansen mellan del och helhet samt mellan helhet och komplexitet är sannolikt ett resultat av min egen obeslutsamhet att välja ut en idé. Det vore intressant att se hur resultatet skulle bli om hela området hade Lundens karaktär, eller om Vattenspegeln tog över hela platsen. Om exempelvis Lunden fick breda ut sig över hela området hade helhetsupplevelsen, som Sorte (2005, s. 232) beskriver, balanserat upp komplexiteten mer. Komplexiteten hade minskat på platsen när de andra delarna valts bort, men samtidigt kan Lunden i sig erbjuda och utvecklas med en hög komplexitet som balanseras mot helheten. Det skulle ge ett mer enhetligt intryck och utmaningen hade istället blivit att jobba med skalan i formspråket. Det är något jag tar med mig till framtida gestaltungsarbeten.

Transporter

Den nya gestaltningen Smyckeskrinet, möter de krav som ställts i programmet och att behålla transportförbindelsen till caféet är sannolikt det krav som haft störst påverkan på slutresultatet. Att kunna köra in en lastbil på området kräver stora utrymmen och särskilda krav på utformning och underlag. Utmaningen har varit att dölja lastbilens närvaro i gestaltningen. Området ska först och främst upplevas som park, i andra hand som transportsträcka. Att utesluta transportförbindelsen hade gett gestaltningen ett friare utrymme att utvecklas på, men den hade också kunnat döljas genom att dra en slinga genom området istället för en vändzon. För besökarna i parken innebär den nya delen att mer parkyta tillgängliggörs, men eftersom varuleveranserna prioriterats i gestaltningen, innebär det också att viss trafik kommer att förekomma inom parken i större utsträckning än vad det gör annars.

Under arbetets gång har det blivit tydligt vilken oerhörd fördel det är att som landskapsarkitekt känna sin plats. Det gör att det finns mycket mer än en inventering och en analys att grunda sina beslut på. Kännedom och erfarenheten av en plats gör att magkänslan mer pålitligt kan avgöra vad som fungerar och inte. I det här fallet

hade jag erfarenhet och kännedom både i form av besökare och parkskötare. Jag kände till hur besökare i parken tenderar att röra sig, var de brukar vistas och mycket mer information. I gestaltningen är det viktigt att kunna platsen så väl som möjligt för att göra medvetna val. Sådan kännedom sparar också mycket tid i arbetsprocessen i form av informationssökande och undersökningar av olika slag.

Egen kännedom och erfarenhet är inte bara en fördel, det kan också skapa en viss hemmablindhet. I det här fallet är det troligtvis mina egna erfarenheter som så starkt lett mig till att prioritera transportsträckan. När jag arbetade i parken lärde jag känna parken som arbetsplats, inte bara som besöksmål. Det har säkert påverkat mitt sätt att se på funktioner och behov i parken. Transportsträckan inne på arbetsområdet var ett självklart inslag när jag gestaltade, men i efterhand inser jag att jag fastnade i det spåret utan att själv märka det. Det optimala vore egentligen om varuleveranserna till caféet kunde ske med mindre fordon som med enkelhet kan utnyttja vägar i parken med gångbredd eller om leveranserna kunde lämnas och hämtas vid en särskild avlastningsplats i utkanten av parken. Sådana lösningar på problemet övervägdes aldrig fullt ut för att mina erfarenheter gjorde mig så säker på att transportsträckan var tvungen att vara kvar i parken på något sätt. Jag insåg inte heller att jag som landskapsarkitekt har makten att i gestaltningen ändra funktionens egen karaktär. Jag såg det mer som mitt uppdrag att ta transportsträckan för vad den var och få den att passa in någonstans.

Berättelsen om den nya parkdelen

Syftet med att skriva en berättelse om gestaltningen var att skapa en visualisering av förslaget som kunde hjälpa till att utveckla och förbättra förslaget. Det kändes skönt att lämna pennorna för att fantisera istället. Samtidigt som orden tog plats i dokumentet, tog parkdelen en allt tydligare form i mitt huvud. Vid skissandet låg fokus mycket på former, färger och mått, men i berättelsen gick det att få med fler upplevelser. Det var som att få en liten teater uppspelad framför sig där solen värmdes i ryggen, trafiken susade förbi en bit bort och där besökare upptäckte parkdelen som ännu inte fanns. Alla sinnen fick plats i fantasin om platsen och jag kunde ställa frågor till världen och världen svarade. Det var som om hela gestaltningen redan fanns färdig i huvudet, redo att upptäckas.

Likt Wingren (2005) utökade jag min skissmetod med en berättelse om en besökare på en ännu överklig plats. Till skillnad från Wingrens berättelse tog min utgångspunkt från tre besökare med lite olika perspektiv. Jag fick med fler infallsvinklar av upplevelserna genom att inkludera fler besökares upplevelser, men samtidigt fick de ta lite mindre plats. Det skulle kunnat vara en mycket längre berättelse för att mer detaljerat beskriva besökarnas olika bakgrund och intressen. Jag hade också velat utveckla och utforska vidare deras besök i parken. Kanske i form av fler besök på dagar med olika väder och i olika årstider. De vore också intressant att vidare studera interaktioner mellan fler besökare och platsen. Mina tre besökare, Mormor, Jonas och Alice, har olika perspektiv i sina upplevelser av platsen och är samtidigt från ungefär samma bakgrund eftersom de alla tre är släkt. På så sätt har de ett gemensamt perspektiv, likväl som det individuella.

Wingren och jag använde oss båda två av en berättelse i våra respektive arbeten för att berätta om den framtida platsen och för att få den att framträda. När berättelsen

skrevs var inte gestaltningen eller illustrationsplanen färdig. De stora dragen fanns, men det kvarstod frågor kring enskilda former och inslag på olika ställen. Medan berättelsen skrevs ledde den mig genom de färdiga bilder jag hade i huvudet av gestaltningen.

Att beskriva besökarna och deras relation till varandra, gav en bild av vilka de var och hur de tänkte. Ju tydligare bilden blev av de tre familjemedlemmarna, desto mer självklart föll det sig vad de ville göra och hur de agerade. De fick ett eget liv och samtidigt som jag berättade för mig själv om vad jag såg, ledde de tre besökarna mig vidare in i världen. Precis som skissandet med penna och papper, var det som om det jag såg och det som inte fanns ständigt skapade och omformade varandra. På så sätt användes berättelsen för att upptäcka både det som fanns och det som saknades. Mormor, Jonas och Alice hade egna viljor som styrde dem och interagerade med världen. De ville gömma sig bakom buskar, busa med varandra, titta på blommor och djur och ibland sätta sig ner en liten stund i skuggan. Jag beskriver det som att Mormor, Jonas och Alice hade egna viljor för att i min fantasi var de så verkliga och självständiga. Samtidigt är det min fantasi de kommer ifrån. Det är jag och mina erfarenheter och upplevelser som skapat tre fiktionala besökare. De är påhittade och de är utifrån mitt perspektiv.

Att involvera faktiska besökare i parken hade gett ett, kanske, mer verkligt perspektiv. Samtidigt ligger mina egna erfarenheter som besökare och av andra besökare, till grund för Mormor, Jonas och Alice. De representerar verkligheten från flera perspektiv, det vill säga de olika besökare jag träffat och sett. Samtidigt har jag spelat en avgörande roll som filter för vilka perspektiv och händelser som bakas in i de tre karaktärerna.

Wingrens metod att försöka komma ett steg närmare en helhetsupplevelse av en verklighet som inte finns, med hjälp av berättelsen, var ett sätt att komplettera planer och ritningar (Wingren 2005, s. 131). Jag uppskattade att genom metoden, ändra mitt eget synsätt på vad ett gestaltningsförslag kan bestå av. Planer och perspektiv fick en annan roll i förhållande till berättelsen och fick uppgiften att illustrera det som var skrivet, istället för tvärtom. Det var ett givande sätt att skapa en tydligare bild av hur gestaltningen såg ut och hur den fungerade för sina besökare. Troligtvis var det tack vare att gestaltningen redan hade en grundstruktur. Det är en metod jag kommer att använda mig av fler gånger, men troligtvis kan det vara svårt att skriva en berättelse om gestaltningen inte hunnit ta form. Det behövs något att utgå ifrån, men det vore också intressant att testa hur tidigt i gestaltningsprocessen metoden fungerar och vilka resultat den ger.

REFLEKTION

Det svåraste under arbetets gång var början av det. Det var svårt att förutse hur mycket tid som fanns och hur mycket tid olika delmoment skulle ta. Där underlättade arbetsplanen väldigt mycket. Att planera ett arbete är svårt att göra innan det påbörjats, men att ändå placera in alla moment i ett schema ger en tydligare bild av hur mycket tid som finns att disponera. Arbetsplanen har många gånger underlättat för att ta snabba beslut och att avsluta ett moment för att hinna med nästa.

Gestaltningsprocessen

Det går att beskriva en enkel arbetsgång där det först går ut på att ta reda på vilka förutsättningar som finns, vilka målsättningar och utvecklingsmöjligheter som finns utifrån det och slutligen är det bara att komma på en idé och förverkliga den. Ungefär så fungerar gestaltningsprocessen, men det är inte *bara* att komma på en idé och det är inte *bara* att förverkliga den. Det är ett krävande arbete där nya frågor ständigt dyker upp i takt med varje löst problem. På ett sätt är gestaltningsprocessen aldrig färdig. Det går inte att veta när ett arbete är klart eller hur det kommer att bli. Det är en ständigt självreviderande process som får ett slut först när någon *bestämmer* att det är tillräckligt färdigt. En gestaltning kan alltid utvecklas, förbättras, göras om och det kan ibland vara svårt att acceptera att slutresultatet aldrig kommer att vara färdigt.

I det första stadiet av gestaltningsprocessen fanns en överväldigande frihet. I det läget underlättade det att jobba med inventering och analys eftersom de följde en tydligare arbetsgång med platsbesök, beskrivning och plan. Det gav en känsla av att komma framåt i arbetet även om ingen idé hade tagit form. Utöver att inte veta vilken idé som skulle ligga till grund för förslaget, var det jobbigt att samtidigt vilja komma på något bra, något intressant och allra helst något nytt. Det var svårt att skissa något över huvud taget och det fanns en frustration över att inte producera något av värde. Till slut var det som om det inte längre fanns ork kvar till varken frustration eller oro och först då släppte det. Skisserna blev slarviga och stora, ju fulare desto lättare blev de att tillverka, samtidigt som de tillförde mer till processen och förslaget, se Figur 6 sid. 16. Hur gestaltningsprocessen upplevs och hanteras är högst individuellt. Nästa gång kommer antagligen också ha en jobbig början, för det är så min process ser ut. Men kanske kan genombrottet komma lite tidigare med erfarenheten från det här arbetet.

En av de mest påtagliga lärdomarna från det här arbetet är den att våga släppa på kraven och lita på att arbetet kommer framåt ändå. Först när det blir roligt och tillåtet att leka lite, även om det är ett seriöst arbete, får kreativiteten utrymme. Det är också viktigt att se platsens sammanhang och hur gestaltningen ska förhålla sig till omgivningen. Det behöver finnas en vision och en idé om vad platsen ska vara.

Arbetets bidrag

Mot slutet av ett arbete tenderar alla de bästa idéerna att dyka upp. Det är retligt, men också lättande för det innebär att resultatet i sig gett inspiration till något ännu bättre. Gestaltningsförslaget kan ses som en plattform att diskutera kring för att fortsatt gestalta och projektera arbetsområdet i Stadsträdgården.

NYA FRÅGESTÄLLNINGAR

Gestaltningssprocessen under arbetets gång har tidvis varit svårare och emellanåt enklare. Den här gången var det svårast att komma igång och att börja. Den ständiga frågan var då: Hur börjar gestaltningssprocessen? Hur kan inspirationen lockas fram när den inte finns att hitta? Vad är viktigast att gå igenom i sin gestaltningssprocess?

Gestaltningen var en omvandling av arbetsområdet till parkmark och det vore intressant att undersöka hur den här typen av luckor i städer och tätorter uppstår, hur de utnyttjas och vilka möjligheter som finns med dem. Vad är det som gör att områden ska omvandlas till något annat än vad de är? Vad ska vårt samhälle bestå av och vad prioriteras att göra plats för?

Det väcker frågor kring vem som får vara med i de offentliga miljöerna och vem som inte får det? Ska landskapsarkitekturen lägga över det sociala ansvaret på någon annan aktör, eller ska den verka som en resurs att utnyttja för de som behöver? Om den ska ses som en resurs, till vilken gräns ska den då få utnyttjas och av vilka?

REFERENSER

Bell, S. (2009). *Elements of visual design in the landscape*. 2. uppl. Abingdon: Routledge.

Boverket (2016). *Det ska finnas plats för livet i en tät stad!*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/fortatning-av-stader/> [2017-11-29]

Konijnendijk, C.C., Annerstedt, M., Nielsen, A.B., Maruthaaveran (2013). *Benefits of Urban Parks*. Köpenhamn och Alnarp: IFPRA. Tillgänglig: http://www.worldurbanparks.org/images/Members_Login_Area/IfpraBenefitsOfUrbanParks.pdf [2017-11-30]

Naturskyddsföreningen (2009). Bygg inte bort barnens naturupplevelser. Tillgänglig: <https://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/bygg-inte-bort-barnens-naturupplevelser> [2018-03-10]

Naturvårdsverket (2017). *Ekosystemtjänster – när grönt är mer än pynt*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster> [2017-11-23]

Sorte, G. J. (2005). *Parken för Homo Urbanis – stadsmänniskan*. I: Johansson, M. & Küller, M. (red.), *Svensk miljöpsykologi*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 227–244 .

Statistiska centralbyrån (u.å.). *Kommuner i siffror*. Tillgänglig: <http://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/kommuner-i-siffror/#?region1=0380®ion2=> [2017-11-07]

Thompson, I. H. (2000). *Ecology, community and delight: sources of values in landscape architecture*. 2. uppl. London: E & FN Spon.

Uppsala kommun (2015). *En del av Södra staden*. Tillgänglig: <http://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/gottsunda/om-projektet/en-del-av-sodra-staden/> [2017-11-30]

Uppsala kommun (2016). *Studenternas idrottsplats*. Tillgänglig: <http://bygg.uppsala.se/planerade-omraden/studenternas-idrottsplats/> [2017-09-19]

Uppsala kommun (2017). *Planbeskrivning Detaljplan för Studenternas IP*. Uppsala: Uppsala kommun.

Wingren, C. (2009). *En landskapsarkitekts konstnärliga praktik – kunskapsutveckling via en självbiografisk studie*. Diss. Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.

Muntliga källor

Ingemar Carlsson, Stadsträdgårdsmästare, Uppsala kommun, 2017-11-10.

Bildkällor

Figur 1, s. 11: *Underlagskarta: Fojab AB / Bjerking AB 2018 samt Kartdata © 2017 Google*

Figur 3, s. 13: *Kartdata © 2017 Google*

Figur 10, s. 21: *Kartdata © 2017 Google*

Figur 11 & Figur 12, ss. 22 – 23: *© Uppsala kommun 2017*

Figur 18 & Figur 19, ss. 29 – 30: *© Uppsala kommun 2017*

Figur 20, s. 33: *© Uppsala kommun 2017*

Figur 22, s. 37: *© Uppsala kommun 2017*

Figur 26, s. 43: *© Uppsala kommun 2017*

BILAGA 1: INVENTERING OCH ANALYS AV STADSTRÄDGÅRDEN

Övergripande inventering av Stadsträdgården

Stadsträdgården i Uppsala ligger strax sydost, nedanför Uppsala slott, mellan Akademiska sjukhuset och Fyrisån. I norra änden gränsar parken mot

Svandamshallarna som erbjuder träning och Flustret som är restaurang och nattklubb. Söder om parken ligger Studenternas idrottsplats som står inför en omfattande ombyggnation och upprustning, vilken beräknas vara helt färdigställd 2020 (Uppsala kommun 2016).

Stadsträdgården är cirka 170 meter bred och 380 meter lång. I parken inryms caféverksamheten Gula Villan, utomhusscenen Parksäckan och det arbetsområde med garage, redskap, fordon och personalrum där kommunens driftpersonal utgår ifrån. Längs Fyrisån sträcker sig en allé med cykel- och gångbana som bland annat förbinder Uppsala centrum med de södra stadsdelarna. Längs Sjukhusvägen åker stadsbussarna förbi och från parken finns flera entréer ut mot vägen.

Övergripande analys av Stadsträdgården

Parkens övergripande struktur är fri och informell. Bortsett från Allén och Äppellunden, är träd utplacerade utan uppenbara mönster eller formationer. Gångarna har mjuka, organiska former och de byggnader som finns i parken är underordnade växtligheten. Mot Sjukhusvägen är vegetationen tätare med högre buskage och stora träd som mer eller mindre skymmer sikten mellan parken och dess västra omgivning.

Karaktärsområden är avgränsade och bestämda utifrån följande aspekter: upplevd platsavgränsning, rumslighet, växtmaterial, utmärkande egenskap/-er och struktur. De delar av parken som inte är markerade som karaktärsområde har otydliga gränser och ses som mellanrum mellan platser. Många av dessa områden innefattar stora ytor av klippt gräsmatta med öppen karaktär och stora, äldre träd.

Huvudentrén

Området Huvudentrén sträcker sig från ingången vid Svandammen, fram till den punkt där de båda gångarna går ihop till en enda bred cykel- och gångväg som sträcker sig längs med Fyrisån. Mellan gångarna sträcker sig en låg, klippt ligusterhäck och en annuellerabatt med en remsa av klippt gräsmatta. I annuellerabatten står en stor lind och längre bort mot ingången står fler stora lindar. Precis vid ingången står en fontän omgiven av en cirkulär rabatt med funkia. Fontänen står som medelpunkt i ingångens rundel av smågatsten. Det här är en av parkens mer formella delar med skarpa kanter, tydliga former och centrerade utsmyckningar.

Huvudfunktion: Entré till parken, passage

Karaktärstyp: Formell, blomsterprakt

Nyckelelement: Vattendetalj, kalkstenspelare, smågatsten, låg häck

Figur 1. Entrén till Stadsträdgården har en formell karaktär.

Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Allén

Allén kännetecknas främst av den stora och drygt 350 meter långa trädallé som sträcker sig längs gång- och cykelbanan utmed Fyrisån och fortsätter utanför Stadsträdgården. De flesta träd är av större storlek med grova stammar och breda krontak som skuggar. Stammarna fungerar som pelare, vilka med jämna mellanrum placerats ut längs vägens båda sidor. Gluggarna emellan bildar både entréer för den som vill avvika från vägen, och fönster med scener för den som passerar. Trädallén består till största del av skogslönn, sektioner av lind och enstaka inslag av skogsalm.

Huvudfunktion: Passage, stråk
Karaktärstyp: Ståtlig, trädallé, tunnel
Nyckelelement: Vuxna träd, repetition

Figur 2. Allén består är drygt 350 meter lång med stora träd placerade med jämna avstånd. Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Lycksalighetens ö

Vid Lycksalighetens ö dominerar färggranna perennrabatter som breder ut sig i organiska fält och bjuder på blomning från tidig vår till sen höst. Det centrala inslaget i området är ön omgiven av en damm med två fontäner och ett vattenfall från en av perennplanteringarna i yttre kanten av dammen. Två broar och en stenlagd gångförbindelse låter besökare komma ut på ön för att se dess annuella plantering. Ute på ön står också en vitpil som hänger sina piskor ut över vattnet. Området är öppet och ljust med gott om sittplatser anslutna till vattnet och perennrabatterna.

Huvudfunktion: Vila, strosa bland blommor

Karaktärstyp: Vatten, blomsterprakt, organiska former

Nyckelelement: Damm, broar, kalkstensgångar, färggranna perennrabatter, vitpil

Figur 3. Lycksalighetens ö kännetecknas av vatten och blomsterprakt i organiska former. Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Rhododendronpartiet

Rhododendronpartiet ligger i anslutning till lekplatsen i väst och en stor gräsmatta i öst. Det är ett av parkens mörkare områden med perenner, buskage och träd i en vildvuxen kombination. Det är mycket skugga, mycket grönt och mycket

Figur 4. Rhododendronpartiet är grönt, lummigt och skuggigt. Foto: Lina Fackel, 2017-10-04.

rhododendron. Här finns också ett litet rum, halvt undangömt, med en liten fontän. Området är visserligen mörkt och skuggigt, men ändå relativt genomskiktligt och verkar som en rumsavdelare mellan den högljudda lekplatsen och den öppna gräsmattan.

Huvudfunktion: Avskiljare, lugn, skugga

Karaktärstyp: Grönskande, skuggig, lummig

Nyckelelement: Rhododendron, skuggande träd, vildvuxna perenner

Lekplatsen

Lekplatsen är nyrenoverad och blev klar i början av hösten 2017. Den inkluderar bland annat gungor, rutschkana, klätterställningar och sandlåda. Som fallskydd används uteslutande gummiasfalt i färggranna fält och mellan de olika gummiytorna slingrar sig grusgångar med stenmjöl. Lekplatsen är öppen och tillåter fri uppsikt över alla lektytor, men är omgiven och avgränsad av snällt genomskiktliga buskage och fruktträd såsom vinbär, fågelbär och äpple.

Huvudfunktion: Lek

Karaktärstyp: Färggrann, öppen, högljudd

Nyckelelement: Gummiasfalt, lekredskap

Figur 5. På lekplatsen finns gott om färggranna mönster och lekredskap. Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Listerna

Listerna består av två sektioner annuellrabatter på vardera sidor om gångbanan, samt en rund annuellplantering mellan sektionerna och en rund perennplantering, som tidigare varit annuellplantering, i änden av den norra sektionen. Att gå genom listerna är som att gå genom en blomstertunnel. Annuellrabatterna kantas av strikt klippt ligusterhäck mot gräsmattan och med jämna mellanrum går blomsterbågar i metall över gångvägen. På bågarna klättrar klematis och blåregn, men de har inte vuxit sig så höga ännu att de når toppen av bågarna. Runt rundeln mellan de båda sektionerna står grupper med uppstammade syrener. Den runda perennplanteringen i norr har ett skogstema med lingon, allåkerbär, ljung och blåbär.

Huvudfunktion: Lugn, passage

Karaktärstyp: Formell, blomsterprakt, bågar

Nyckelelement: Klippta häckar, blomsterbågar, rabatter, syrener

Figur 6. Listerna kännetecknas av en formell struktur med blomsterprakt och bågar över gångvägen.

Foto: Lina Fackel, 2016-09-19.

Café Gula Villan

Café Gula Villan står i en cirkulär grusplan omgärdad av klippta ligusterhäckar strax över midjehöjd, med nävor som i juli blommar i lysande blått. Framför caféets huvudingång ligger en oval annuellplantering och intill den står en stor tuja och ett konstverk i sågat timmer. På grusplanen står bordsgrupper utplacerade och det är en öppen, solig plats med en alldeles lagom blandning av avskildhet och utblick över parken, tack vare de halvhöga häckarna.

Huvudfunktion: Caféverksamhet, matplats
Karaktärstyp: Formell, halvöppen
Nyckelelement: Grusplan, klippt häck

Figur 7. Caféet har en öppen grusplan inramad med ligusterhäckar som tillåter viss insyn. Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Parksnäcken

Parksnäcken är inhägnad med höga plank och häckar som skymmer insyn. Hela området är trattformat och innefattar en hårdgjord scen under tak, bänkrader uppställda i halvmånform mot scenen och planteringar längs varsin sida om den. Markytorna är främst grusbelagda och längst bak, bort från scenen, finns ett litet trädäck. Inom området är det öppet och ljust, men gränserna utåt är väldigt definitiva och stängda. Vanligtvis har besökare inte tillgång till området, med undantag för särskilda event.

Huvudfunktion: Scenverksamhet, avskildhet
Karaktärstyp: Avstängd, hårdgjord
Nyckelelement: Avenbokshäck, träplank, scen, bänkar

Figur 8. Parksnäcken är tydligt avstängd och inhägnad från besökare. På bilden syns planket från utsidan. Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.

Arbetsområdet

Arbetsområdet är också inhägnat. Det är inte tillåtet för besökare att gå in, även om det ändå händer ibland eftersom grindarna inte är låsta dagtid. En stor del av arbetsområdet är en grusplan med uppställning av fordon, containrar, växter och avfallshögar. En mindre del, kring tegelvillan, är trädgård med fruktträd, gräsmatta,

Figur 9. Vy mot norr. Arbetsområdet fungerar bland annat som avstjälningsplats för trädgårdsavfall. Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.

buskar och enstaka perennrabatter. Arbetsområdet innefattar tre större byggnader: Tegelvillan där personalen har kontor, omklädningsrum och kök samt två garage- och förrådsbyggnader som inrymmer fordon, redskap och material.

Huvudfunktion: Personalområde

Karaktärstyp: Avstängd, hårdgjord, avfall, trädgård

Nyckelelement: Grusplan, parkering, trädgård

Äppellunden

Äppellunden består främst av äppelträd, men också några päronträd. Här är träden placerade i relativt raka rader och med jämna mellanrum i gräsmattan, vilket bidrar till den halvformella strukturen. Äppellunden är en halvskuggig plats med låga breda kronor som bjuder på frukt framåt hösten. Genom äppellunden går en upptrampad stig som vittnar om återkommande besökare.

Huvudfunktion: Fruktodling

Karaktärstyp: Lummig, halvskuggig

Nyckelelement: Fruktträd, gräsmatta

Figur 10. I Äppellunden står fruktträd i relativt raka rader.

Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.

Rosariet

En av de mer formella delarna i stadsträdgården är Rosariet. Det har en tydlig struktur med böjda rabatter avdelade med jämnstora gräsmatteremсор emellan. I mitten av de bågformade rabatterna skär en grusgång som förbinder en av parkens gångar med en pergola översållad av klätterrosor bakom rabatterna. Rosariet är en uppvisning av rossorter i varierande storlek, form och färg, men kompletteras också med perenner

såsom klematis, lavendel och ulleternell. Perenn- och rosrabatterna ramas delvis in av lågt klippta ligusterhäckar som förstärker den formella strukturen.

Huvudfunktion: Lugn, vila, rossortiment

Karaktär: Formell, lummig

Nyckelelement: Rosor, pergola, grusgång

Figur 11. Rosariet har en formell struktur och gott om rosor. Foto: Lina Fackel, 2017-09-11.

Dansbanan

Dansbanan ligger i vad som upplevs vara parkens baksida. Trots det öppna rummet är det ganska mörkt från de starkt skuggande träden i Allén. Här är det också mycket cykeltrafik som snabbt susar förbi utanför dansbanan. Alldeles intill dansbanan i trä står ett hus med toaletter och en gör-det-själv-service för cykel där man kan spola av cykeln och fylla däcken med luft.

Huvudfunktion: Dansbana, servicehus

Karaktärstyp: Mörk, öppen

Nyckelelement: Trädäck, gräsmatta, skuggande träd

Figur 12. Dansbanan och närliggande servicehus. Foto: Lina Fackel, 2017-09-12.

SMYCKESKRINET

I/3

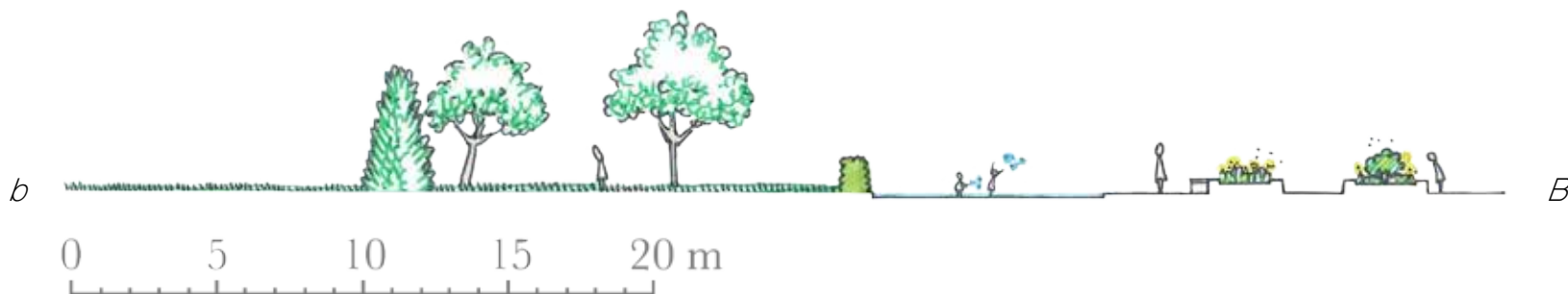
EN GESTALTNING AV ARBETSOMRÅDET I UPPSALA STADSTRÄDGÅRD

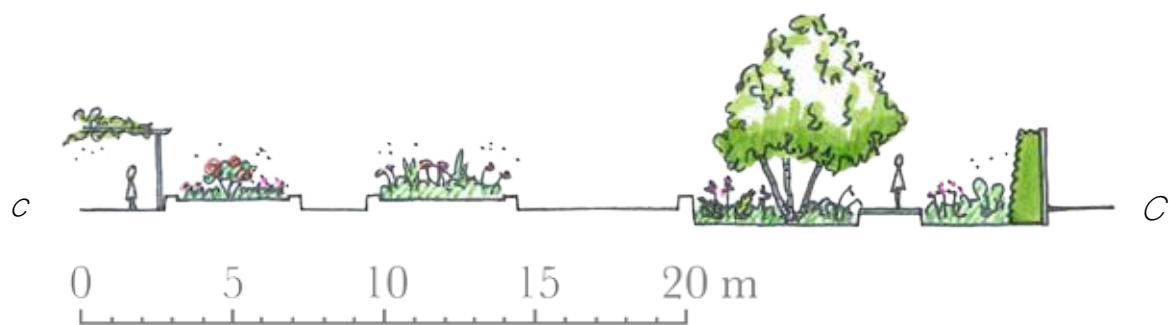
Sektion a-A, skala 1:250/A1. Lunden och Gröna Rummet har liknande växtval, men olika karaktär.

Smyckeskrinet i sin helhet

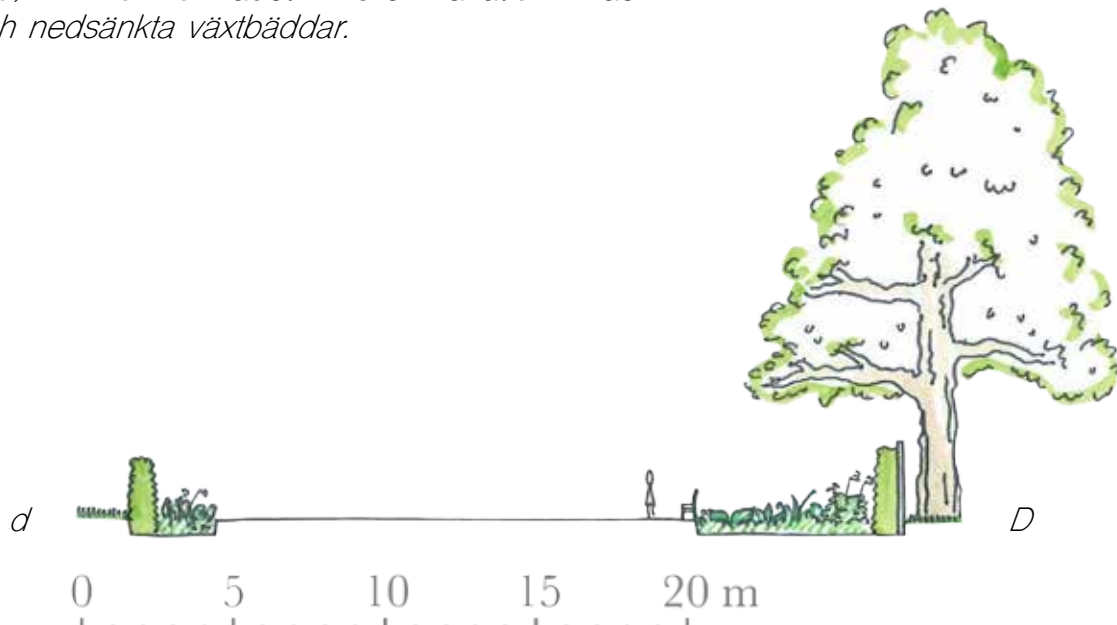
I Stadsträdgårdens södra del ligger Smyckeskrinet som huvudsakligen består av fem delar – Gröna rummet, Lunden, Rosariediademmet, Vattenspegeln och Trädgården. En högrest avenbokshäck markerar tydligt gränsen mellan det Gröna rummets in- och utsida tillsammans med murstolpar i kalksten. Det Gröna rummet är en hall med gröna växter i olika nyanser och leder vidare in till Rosariediademmet och Lunden. I Lunden leder tråspänger över nedsänkta växtbäddar och förbi flerstammiga himalayabjörkar. Här och där lyser färggranna blomstänglar upp mellan fluffiga ormbunkar och svajande gräs. Mot Lunden skymtar Rosariediademmet där blomsterprakten tar över i uppmurade rabatter. Bågformade rutor är fyllda med prunkiga perenner och rosor i färgfält. Norr om Rosariediademmet ligger den grunda vattenspegeln som tillåter vattenlek och som på regniga dagar leds tvärs över gården ut till Lundens nedsänkta växtbädd. Intill tegelvillan bevaras trädgården som den är, med undantag för den norra häcksektionen som helt tas bort och den västra häcksektionen som öppnas upp. Genom hela området går en bred väg som förstärker entrén och som tillåter varuleveranser till caféet att komma in och vända på den öppna ytan mellan Rosariediademmet, Lunden och Vattenspegeln.

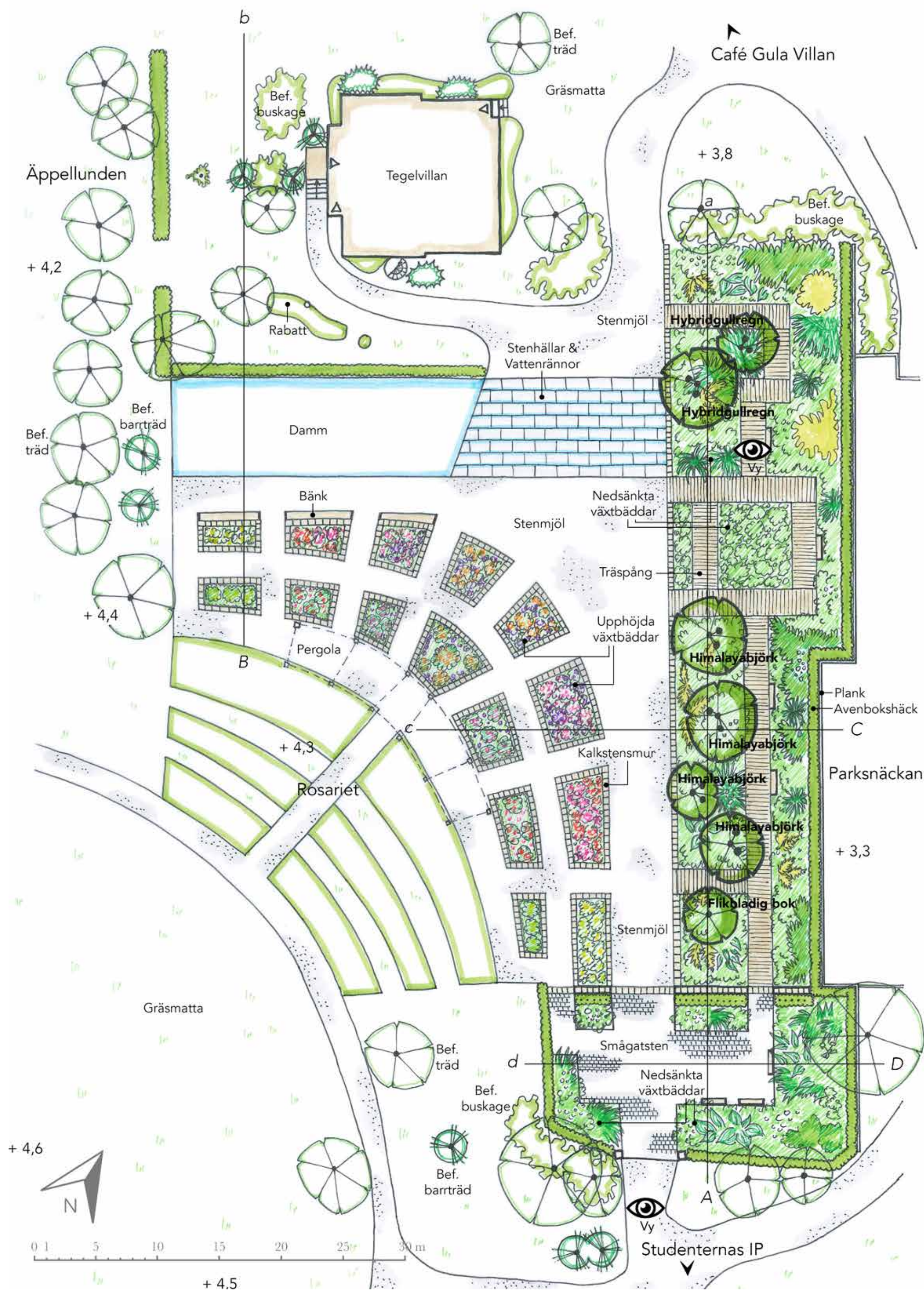
Sektion b-B, skala 1:250/A1. Mellan Trädgården och Rosariediademmet ligger Vattenspegeln med möjlighet till vattenlek.

Sektion c-C, skala 1:250/A1. Inom området finns en variation nivåer med både upphöjda och nedsänkta växtbäddar.

Sektion d-D, skala 1:250/A1. I Gröna rummet finns en öppen yta med plats för större samlingar.

Illustrationsplan, skala 1:250/A1. Underlagskarta: © Uppsala kommun 2017.

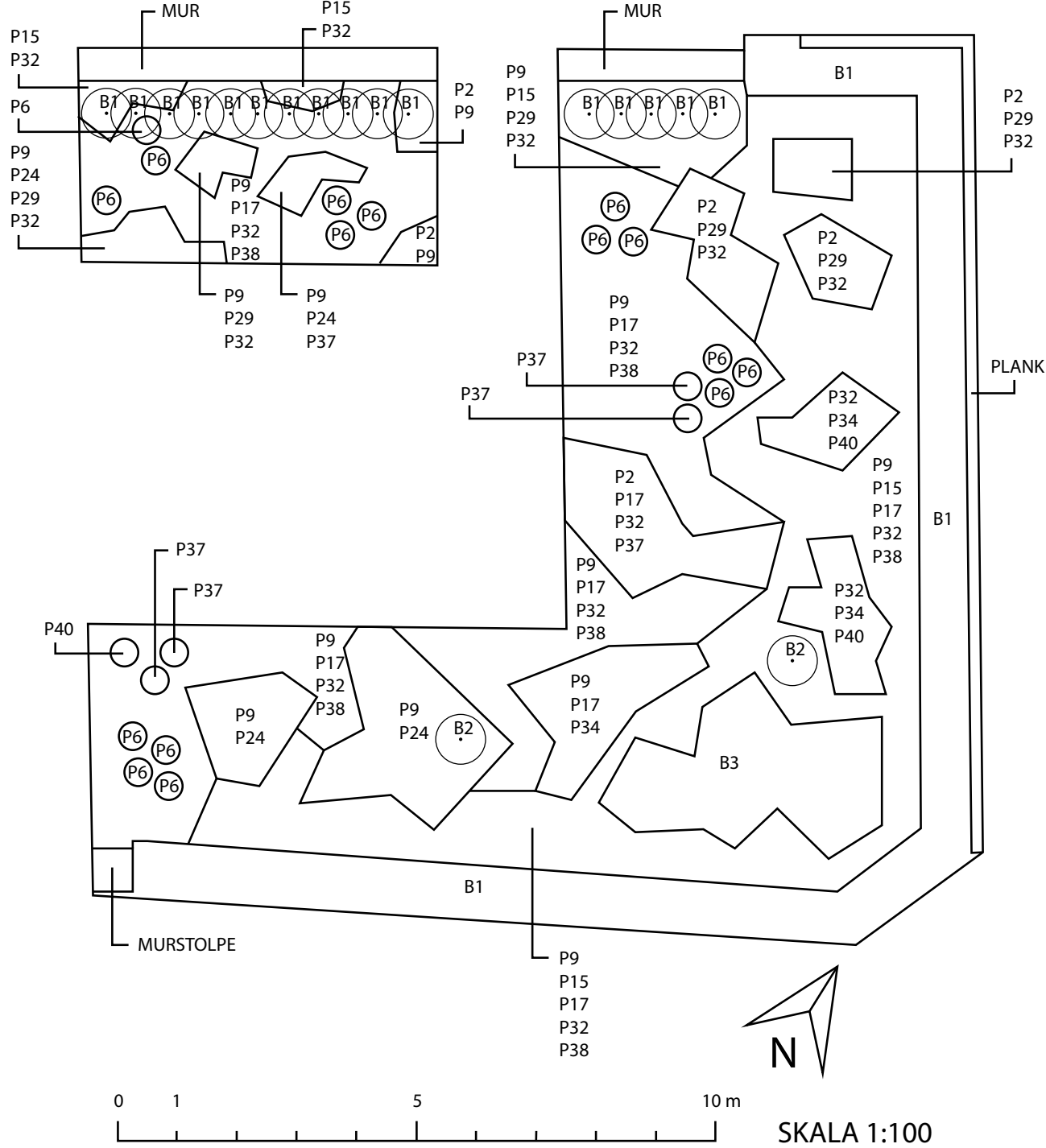
Från Smyckeskrinets södra entré öppnar sig Gröna rummet och bakom den uppstamade avenbokshäcken skymtar delar av Lunden Rosariediademmet och tegelvillan i Trädgården.

SMYCKESKRINET

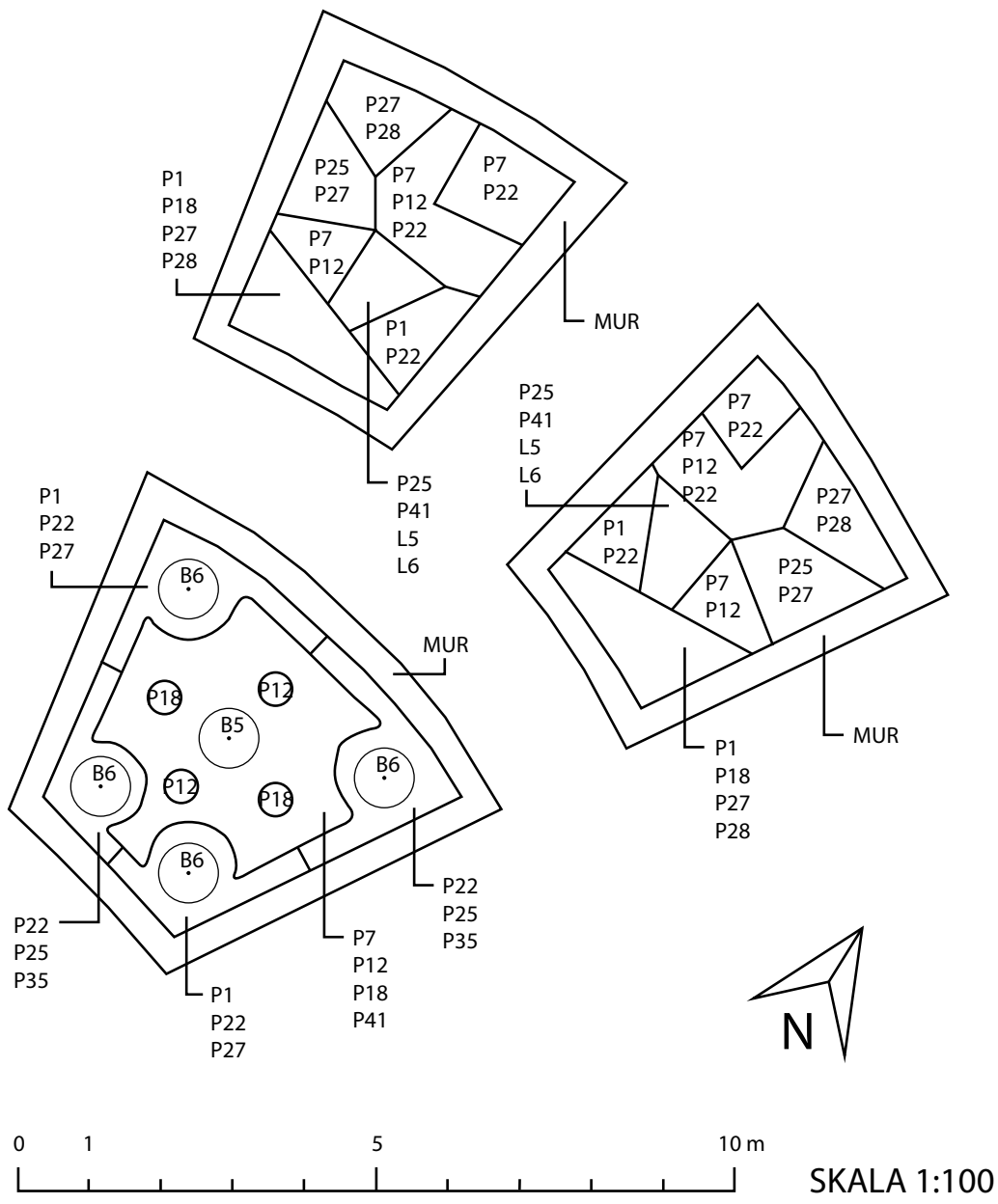
2/3

EN GESTALTNING AV ARBETSOMRÅDET I UPPSALA STADSTRÄDGÅRD

VÄXTLISTA			
Litt.	Art/Sort	Sluthöjd cm	Utmärkande egenskap
	TRÄD		
T1	Betula utilis var. jakquemontii – himalayabjörk	12 – 15 m	vit stam
T2	Fagus ssp. – flikbladig bok	-	sparat träd
T3	Laburnum x watereri 'Vossi' – hybridgullregn	5 – 7 m	stora blomklasar
	BUSKAR		
B1	Carpinus betulus – avenbok	300	vinterstruktur i häckform
B2	Hydrangea paniculata 'Grandiflora' – syrenhortensia	200 – 300	vita blommor
B3	Prunus laurocerasus 'Van Nes' – lagerhägg	100 – 150	vintergrön
B4	Rosa BLUE BAIJOU – buskros	100 – 150	blå blommor
B5	Rosa CROWN PRINCESS MARGARETA – buskros	120 – 150	orangea blommor
B6	Rosa FLORA DANICA – rabattros	70 – 100	orangea blommor
B7	Rosa FRIESIA – rabattros	60 – 100	gula blommor
B8	Rosa GRAND PALACE – rabattros	40 – 60	röda blommor
B9	Rosa LILL LINDFORS – rabattros	60 – 80	rosa blommor
B10	Rosa NIRVANA – rabattros	60 – 80	rosa blommor
B11	Rosa NOSTALGIE – rabattros	60 – 90	röd-vita blommor
B12	Rosa SOLLIDEN – rabattros	40 – 60	rosa blommor
B13	Rosa YELLOW FAIRY – rabattros	40 – 60	gula blommor
B14	Symphoricarpos 'Arvid' – snöbär	50	småskaliga blad
	PERENNERNER		
P1	Armeria maritima 'Alba' – trädgårdstrift	10 – 20	vita blommor, maj – jun
P2	Astilbe 'Deutschland' – silverastilbe	50	vita blommor, jun – aug
P3	Aster vimineus 'Lovely' – ljungaster	80	skogskaraktär
P4	Bellis perennis 'Pomponette' – tusensköna	15	blom apr – okt
P5	Briza media 'Lammefjord' – darrgräs	20 (40)	dekorativa ax
P6	Calamagrostis brachytricha – diamantör	80 (140)	vinterståndare
P7	Calamintha nepeta – stenkyndel	25 – 40	vita blommor, maj – okt
P8	Cephalaria gigantea – jättevädd	200	skir uppstickare
P9	Convallaria majalis 'Albostriata' – liljekonvalj	20	vit blom, marktäckare med lundkaraktär
P10	Dracunculus vulgaris – drakkalla	100 – 130	skulpturell blomma, mörk
P11	Dryopteris filix-mas 'The King' – träjon	80	skogskaraktär
P12	Echinacea 'Art's Pride' – röd solhatt	75	blom jul – sep
P13	Echinacea purpurea 'Rubinstern' – röd solhatt	80 – 100	blom jul – sep
P14	Echinacea purpurea 'Ruby Glow' – röd solhatt	60 – 70	blom jul – sep
P15	Epilobium angustifolium 'Album' – mjölke	150	vita blommor, hög växt
P16	Euphorbia polychroma – gulltörel	30 – 50	starkt gula blommor
P17	Galium odoratum – myskmadra	15 – 30	vita blommor, marktäckare
P18	Geum coccineum 'Borstii' – röd nejlikrot	30 – 40	rödorangea blommor
P19	Hemerocallis 'El Desperado' – daglilja	70	ljusgula blommor med vinröda inslag
P20	Hemerocallis 'Pink Damask' – daglilja	60	rosa blommor
P21	Hemerocallis 'Summer Wine' – daglilja	60	mörkrosa blommor
P22	Heuchera 'Marmelade' – alunrot	40	orange bladverk
P23	Heuchera sanguinea 'Leuchtkäfer' – blodalunrot	40 – 50	rosaröda blommor
P24	Hosta 'Halcyon' – funkia	35	stora blådagliga blad
P25	Iberis sempervirens 'Schneeflocke' – vinteriberis	25	vintergrön, vita blommor
P26	Iris 'Goldfackel' – trädgårdsirris	70 – 80	gula blommor
P27	Lavandula angustifolia – lavendel	40	lila blommor, doftande blad
P28	Leontopodium alpinum – edelweiss	15 – 30	vita blommor, eternell
P29	Liatris spicata – 'Floristan Weiss'	60 – 80	vita blommor
P30	Lilium martagon – krollilja	40 – 50	skulpturella, lila blommor
P31	Lilium 'Sweet Surrender' – lilja	100	vita blommor
P32	Luzula sylvatica – storfryle	30 – 60	vintergrön marktäckare med skogskaraktär
P33	Matteuccia struthiopteris – strutbräken	100 – 150	skogskaraktär, hög växt
P34	Meum athamanticum – björnrot	20 – 60	vita blommor, skogskaraktär
P35	Nepeta x faassenii 'Blue Wonder' – kantnepeta	30	blå blommor maj – sep
P36	Papaver pseudoorientale 'Mrs Perry' – jättevallmo	75 – 100	stora rosa blommor
P37	Physostegia virginiana 'Alba' – drakmynta	70	vita blommor
P38	Polygonatum odoratum – getrams	50 – 70	lundkaraktär, vita blommor
P39	Pulsatilla vulgaris 'Röde Klokke' – backsippa	20	blom apr – jun, röda blommor
P40	Ranunculus aconitiflorus 'Flore Pleno' – stormhattsränunkel	40	vita blommor
P41	Salvia nemorosa – stäppsalvia	50 – 70	lila blommor jun – sep
P42	Sedum 'Matrona' – kärleksört	60	tjock bladtextur
P43	Stachys byzantina 'Silver Carpet' – lammörön	15 – 20	silvergråa, ludna blad
P44	Tanacetum coccineum 'Robinson's Red' – rosenkrage	70	röda blommor
P45	Thymus pseudolanuginosus – gråtimjan	5	doftande, krypande bladverk
P46	Tricyrtis hirta 'Miyazaki' – hårig skugglilja	60	skulpturella blommor, vita
P47	Trollius x cultorum 'Alabaster' – trädgårdssmörboll	50	med lila fläckar skulpturella, ljusgula blommor
	LÖKAR		
L1	Allium x hollandicum 'Purple Sensation' – purpurlök	70 – 100	skulpturella, lila blommor
L2	Colchicum autumnale 'Nancy Lindsay' – tidlösa	15	blom aug – okt, lila blommor
L3	Fritillaria meleagris – kungsängslilja	15 – 30	blom apr – maj
L4	Hyacinthus 'City of Haarlem' – hyacint	20 – 25	ljusgula blommor maj – jun
L5	Tulipa 'Paul Scherer' – tulpan	45	mörklila blommor apr – maj
L6	Tulipa 'Prinses Irene' – tulpan	35	orangea blommor apr – maj

Exempelplantering av två ytor i Gröna Rummet's östra sida.

Exempelplantering av tre ytor i Rosariediademet. De tre växtbäddarna ligger i mitten av diademet och har färgtema i lila och orange.

Mörkertid

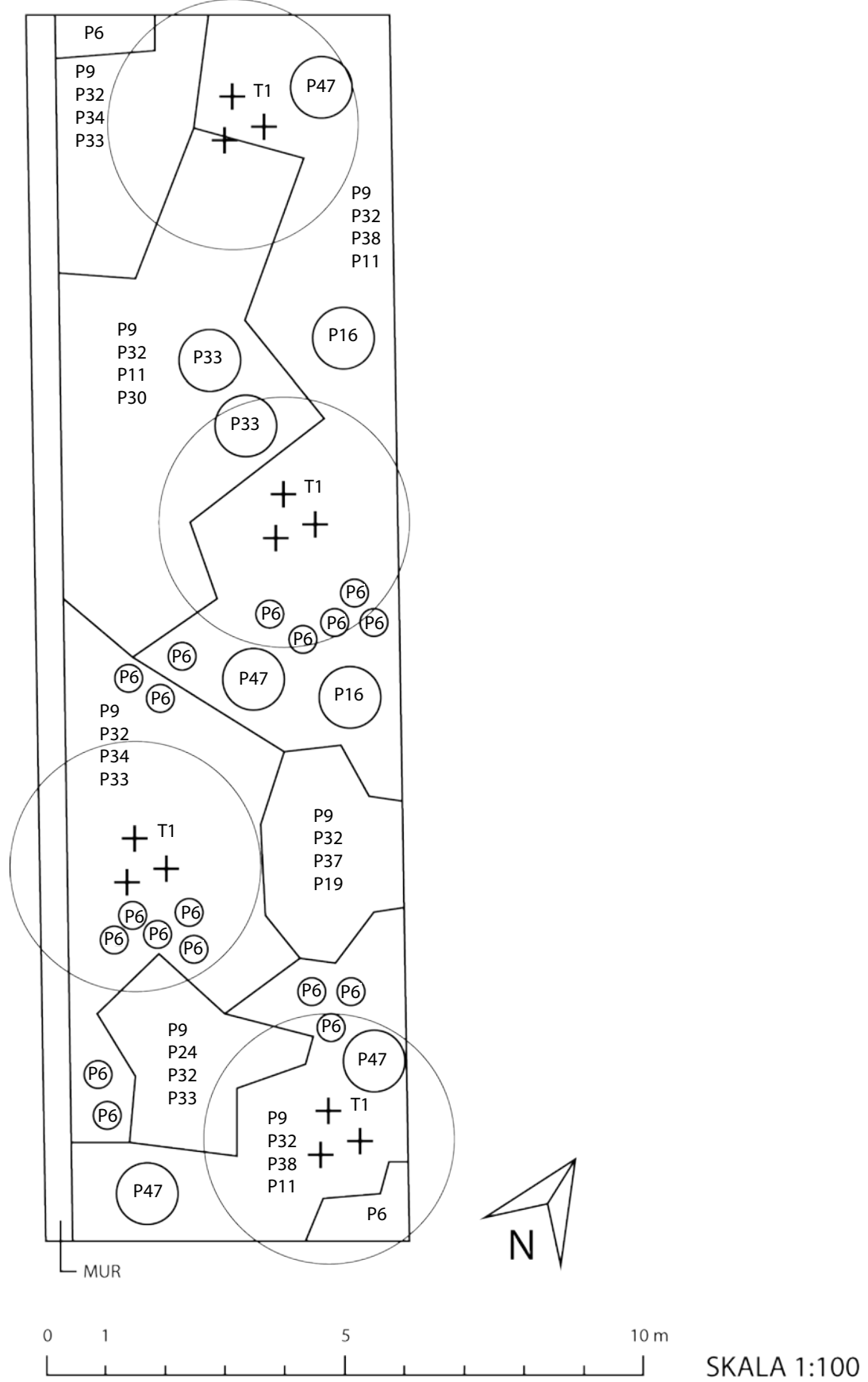
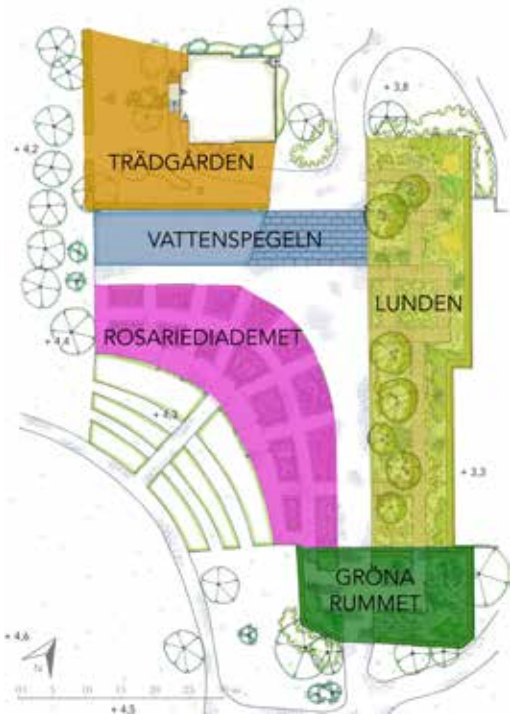
För att lysa upp Smyckeskrinet när det är mörkt, lysas träden upp med belysning från marken samt belysningsstolpar längs huvudgatan som går rakt igenom området. Belysningen bidrar både till en ökad trygghetskänsla och till att lyfta fram platsens karaktär även när det är mörkt ute. Belysningsarmaturen ska komplettera den belysning som redan finns i parken och bör därför vara i samma färg.

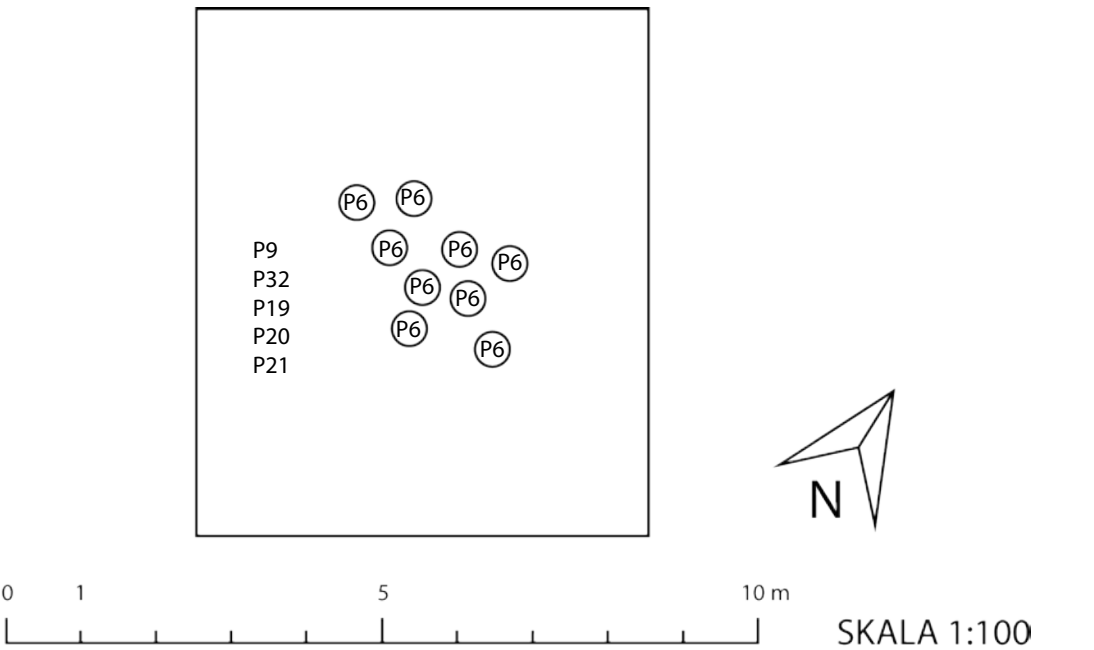
Genom att belysa trädstammarna kan träden få en framträdande roll även när det är mörkt. Foto: Annika Lundkvist.

Belysningsstolpar ökar trygghetskänsla och lyfter fram platsens karaktär. Foto: Annika Lundkvist.

Exempelplantering av en yta i Lundens näst sydligaste, västra del.

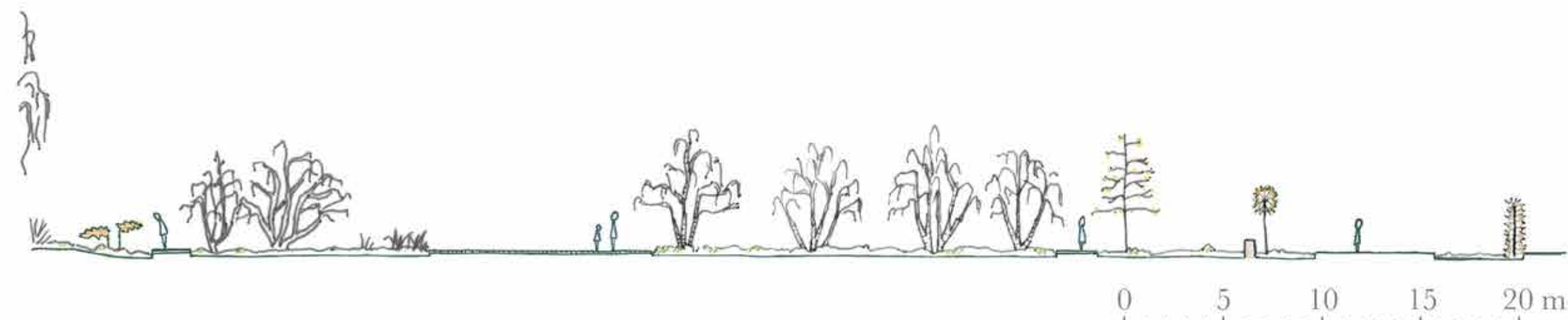
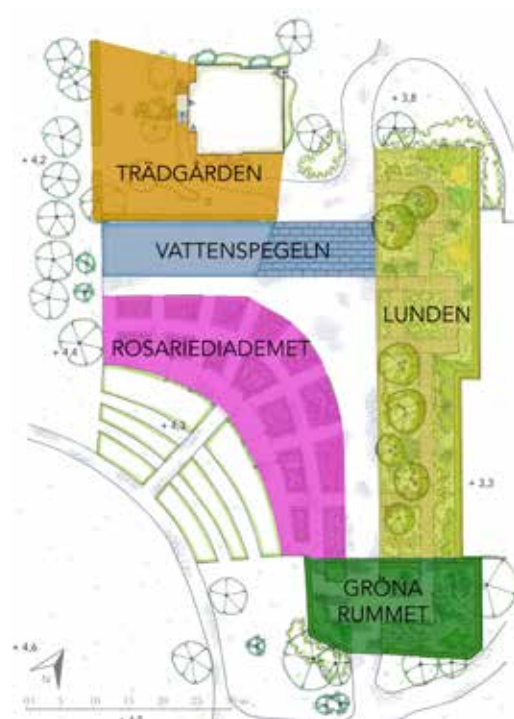

Exempelplantering av en yta i Lundens centrala del.

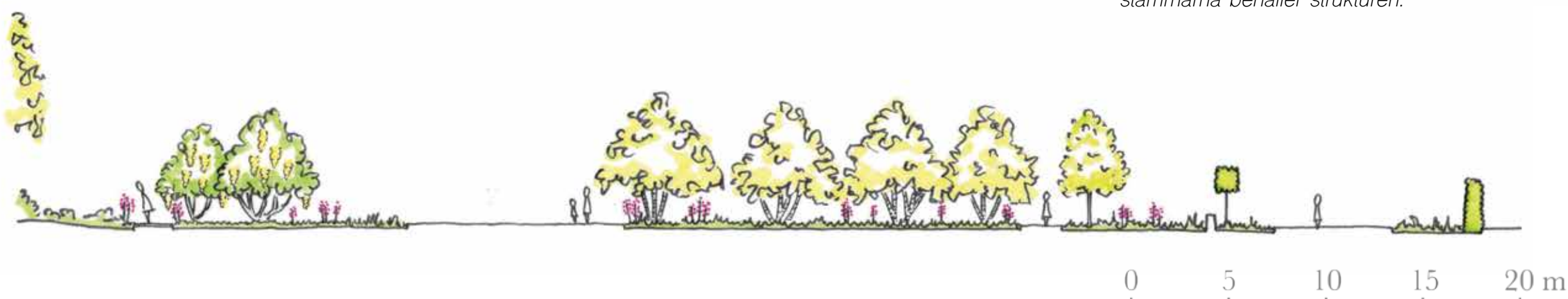
SMYCKESRINET

3/3

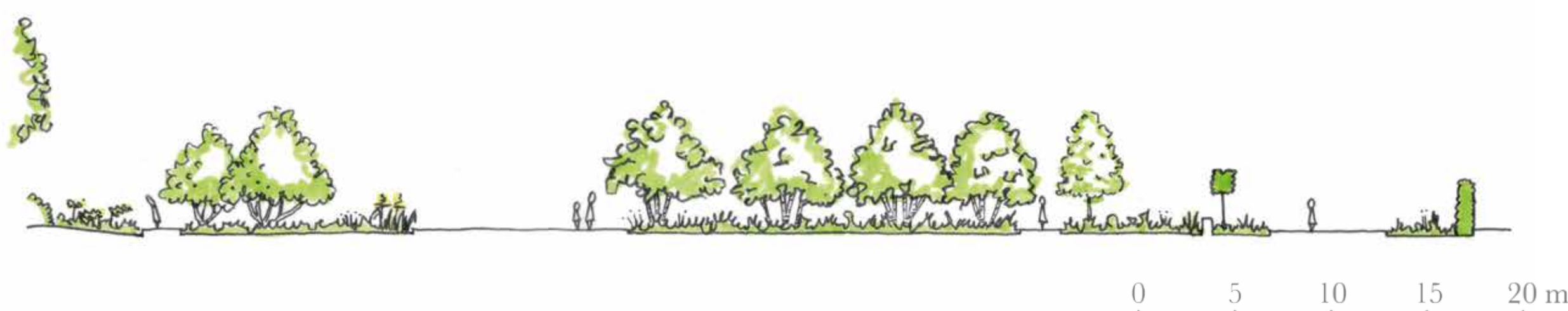
EN GESTALTNING AV ARBETSOMRÅDET I UPPSALA STADSTRÄDGÅRD

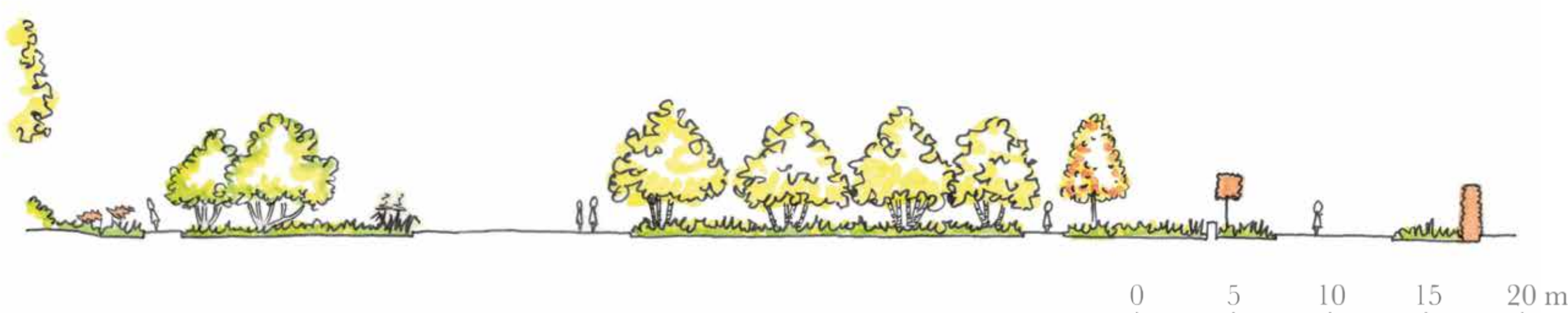
Sektion a-A, skala 1:250/A1.
Växtvariation - vinter. Häckarna och stammarna behåller strukturen.

Sektion a-A, skala 1:250/A1.
Växtvariation - vår. Krolliljor och gullregn blommor.

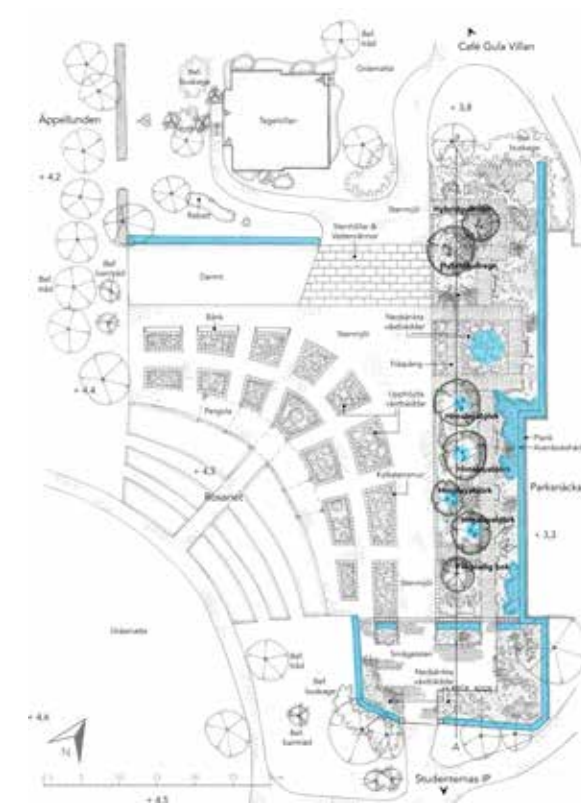
Sektion a-A, skala 1:250/A1.
Växtvariation - sommar. En grön massa med enstaka uppstickare.

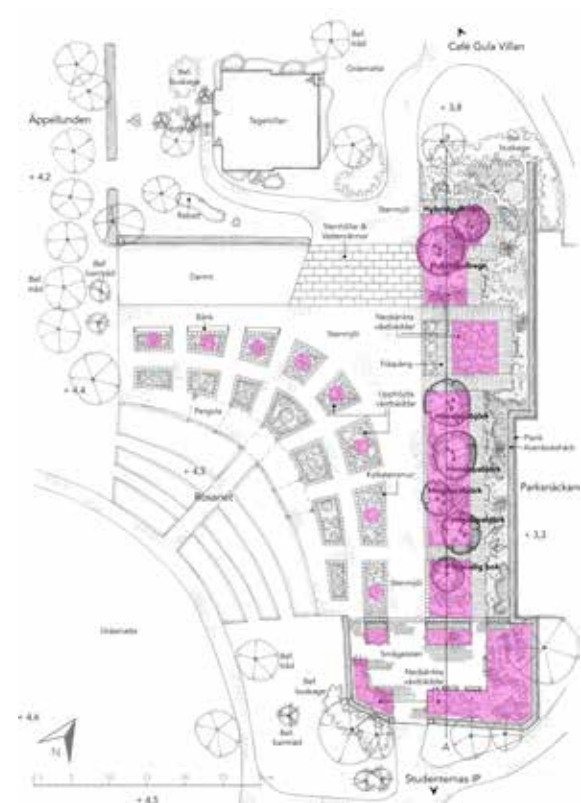
Sektion a-A, skala 1:250/A1.
Växtvariation - höst. Björkarna får gula höstfärger, avenbokshäcken blir orange och så småningom brun.

Årstidsskillnader

Grönskan i Smyckeskrinet kommer och går under året. På våren vaknar hyacinter och tulpaner tillsammans med krolliljor och liljekonvaljer. Friska blad öppnar sig på de tidigare vinterkala buskarna och träden. Fram mot försommaren blommar hybridgullregnen med stora gula klasar och perennernas tid börjar. Under sommaren är det grönt och fullt av färger som sedan skiftar om till gult, rött, brunt och orange till hösten. Under vintern står frostiga gräsvipor och ormbunksblad kvar. De flesta träd och buskar tappat sina blad, men lagerhäggen och storfylet håller sig gröna året om. Smyckeskrinets struktur behålls i form av murar och häckar, även om de inte längre är gröna. Även himalayabjörkarnas vita stammar pryder parken om vintern och resten av året.

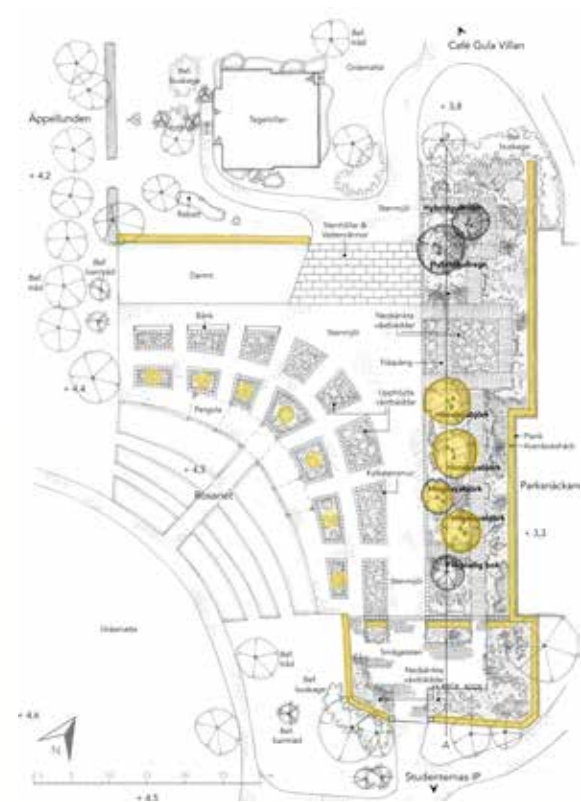
Årstidshöjdpunkter - vinter.
Om vintern håller häckarnas form kvar strukturen och vintergrön lagerhagg pryder parken tillsammans med vita björkstammar och gräspolymer av diamanttrö.

Årstidshöjdpunkter - vår.
Om våren spirar lökar i Rosariet och slår ut tillsammans med gullregnets gula klasar.

Årstidshöjdpunkter - sommar.
Om sommaren blommar färgstarka perenner i Rosariet och i lunden slår ett hav av dagliljor ut.

Årstidshöjdpunkter - höst.
Om hösten får björkarna gula höstfärger och avenbokshäcken blir gulorange. Fortfarande blommar rosor i Rosariet.

Lunden avgränsas mot Rosariet, Vattenspegeln och Trädgården med en kalkstensmur. Innantör växer funkia, ormbunkar och snöbär tillsammans med ljungaster, dagliljor och många fler. Utantör öppnar sig färgstarka rosplanteringar och blänkande vatten.

